

Najstarejša.

(Spisal Ivo Trošt.)

I.

Nizke in prenizke postave, prijaznega lica, nekoliko neokretnega života, vedno ljubezniva in navadno vesela je bila Toplačeva Anka v Logu. V njenem modrem, zaupnem očesu je odsevala njena duša, ko je na raznih izletih in veselicah nabirala za šolsko družbo, za gasilno društvo ali v pomoč nesrečnikom po požaru ali potresu radovoljne darove.

V tem ljudomilem poslu ji ni bila telesna okorelost, katero je dobila še dete vsled prehudega kašlja, prav nič v zadrego; nasprotno: prav dobro se zavedajoča svoje hibe, je ponosno trdila: Grbasta ženska mora biti šele zares nesrečna: nihče je ne mara, in tudi omožiti se ne more.

Ljudje so jo pogledovali, pomilovalno misleči: dela si reklamo, ker bi rada dobila moža, dasi najbrž tudi ni prav zdrava, in so radi polagali mile darove na žrtvenik domovinske ljubezni in človeškega sočutja. Anka se je veselila svojih uspehov, in v takih slučajih ji je prekipevalo čustvo blaženstva, sladke nade in hvaležnosti, da je s solznimi očmi, s smehljajočim licem in z bogato obloženim krožnikom stopala od mize do mize, od gosta h gostu.

Malone vsi dobrodelni zavodi so zvedeli po obilnih darilih, kdaj se je omožila imovitega Toplača, posestnika, gostilničarja in trgovca v Logu, divna drugorojenka Betina, poročivša se z nekim uradnikom bližnje železniške postaje. S hrupom in truščem se je godila vesela svatba; Anka je pa vstrajno opozarjala, prosila, se laskala in resno spominjala vedno veselejše goste, da v trenutku najčistejšega veselja in obilnosti ne smemo pozabiti revežev, umirajočih v bedi. In njeni opomini so glasno odmevali na njenem krožniku...

Ko se je mladoporočena dvojica vrnila z ženitovanjskega potovanja, je imela Anka

sleherni dan jedno pot več in sicer k sestri na postajo. Dopoldne je namreč navadno precej dolgo in natančno opravljala samo sebe, potem je stopila pogledat v kuhinjo, ali se pomika vse v varnem in navadnem tiru, dasi bi ta tir tudi brez nje ne zamenil svoje smeri. Pridružila se je potem trgovskim vajencem in trgovskim učencem ter pomočnikom, nazivanim s skupnim imenom „štacunskih fantov“, ter se rada pošalila celo z očetovim namestnikom v trgovski pisarni. Ako v prodajalnici ni bilo starega reda, kar se je zgodilo malokdaj, se je lotila sama urejati predale in predalčke, knjige in zapisnike, pa na tiho... To se je pa godilo morda jedenkrat v letu, ker sploh je bila Anka najrajša z vsemi vesela in zadovoljna.

Ako ni bilo v gostilni pivcev, katerim bi tudi voščila prijazno besedo, je stopila naravnost na vrt pozdravit mnoge vrste cvetlic, pritlikavcev in zelenjave, katero je skrbno gojila njena roka. Če ji je pes, krt ali celo kurji rod hotel biti pomočnik v vrtnarstvu, je vzela sama motiko, nož ali škarje ter popravila, kar so zagrešile živali, ne brez godrnjanja. Nadaljevala je pot dalje po peščenih stezi ter slednjič sedla s pletivom v hladnico sredi vrta in globoko zdihtila.

Kmalu po kosilu je hodila k sestri in se domov vračaje pozdravila sosedovo Mimico, katero je imela v dnevniku in albumu uvrščeno med prve prijateljice.

Nekoliko več časa ji je ostajalo po zimi in v dežju. Tedaj se je rado zgodilo, da so „štacunski fantje“ jeli primerjati ter šteti dneve lepega vremena in dneve „hišnega zavora“. Vrsta onih, „ko je bila naša najstarejša najbolj sitna“, se je daljšala, — „ko je bila najprijaznejša“, je zaostajala.

Jedno leto po možitvi se preseli Betina s svojim železničarjem in jednim sinkom daleč na štajersko-hrvaško mejo. In tedaj

se je v prodajalnici zopet nategnila vrsta „sitnih dni“ ...

Toda vrsta dni se je menjavala, in število štacunskih fantov se je tudi menjavalo; zato se je snovalo življenje pri Toplaču še vsaj za silo po starem tiru. A hujša je bila prememba, ko se je nekaj mesecev pozneje poročila Ankina druga sestra Silva.

Prav gotovo ni Anka navzlic svoji rahločutnosti še nikoli pretočila hkrati toliko solz kakor ob tej ločitvi.

Ljudje so mislili: Sedaj je nehala z reklamo in z nabiranjem prostovoljnih darov, ko vidi, da tudi to ne prinese moža. Ali dobro dete, tale Anka, kako rada je imela svojo sestrico! Oče in mati sta pa govorila: Jo'e — seveda — sedaj, ko odhaja ta iz hiše, ker odhaja že druga; pa ona, ona je najstarejša.

Poslej so ostali v prodajalnici največ samo še „sitni dnevi“ in žalostni časi. In najbrž bi bili vsled tega vsi trgovski pomočniki in trgovski učenci ostavili Toplača, dasi sta jih gospodar in gospodinja smatrala in tudi imela v vseh ozirih za svoje sinove, ko bi ne bila prišla zanesljiva odmeška, da je pasje in žalostne dneve zamenjalo ljubeznivo solnce.

Prišlo je nekega dne drobno pisemce, kakoršnih so v Toplačevi družini že bili navajeni; a danes je naznanjalo drobno pisemce Toplačevega prvega zeta od meje zelene Štajerske, da pride na postajo v Log kmalu njegov bratranec, za katerega vljudno prosi, naj potrpe ž njegovimi muhami: „Mlad je še in neugnan in nespameten, sploh pa ne hudoben. Dolgo itak ne ostane tam“, se je končeval beli listek.

„Naša Anka že sanja o novem sorodniku, pa ga še ni v Log“ se je čudila njena mati, dobrodušna, nekoliko preobilna ženska; „fantje“ v prodajalnici so pa že glasno govorili o nekih Ankinih pristrčnostih, ko je mehkosrčni deklici lani in še prej ko lani srce hitreje zatripalo, ugledavši tega in onega mladeniča, ki je bil vsled vljudnosti ali vsled

njene telesne hibe nekoliko prijaznejši ž njo kot z drugimi. Ali ko iz pristrčnosti ni hotelo vzcveteti nič več nego samo pristrčnost, je Anka nekoliko dni žalovala, nekoliko dni samovala, potem očitala vsem skupaj in vsakemu posebej neobčutnost; pa so začeli domači ugibati, kedaj se ponudi Anki za to nova pristrčnost.

Prebravši svakov listek je šla najprej v svojo sobo pred zrcalo, potem je molče pisala sestri, naj naznani, kdaj pride v Log novi železničar, katerega vsi željno pričakujejo, dasi se je ta „vsi“ raztezal samo na njeno ne preobilno osebo. Tudi ni pozabila vprašati, ali je lep?

List je nesla sama na pošto in mimogrede samo tako, ker ni mogla drugače — stopila k „fantom“ v štacuno in jih podražila: „Aha, sedaj pride vrl dečko, sedaj —, več vreden kakor vsi loški fantje in še naši štacunski povrhu!“

Mladeniči so se spogledali, kakor so se spogledali samo tedaj, ko so bili vsi jednih mislij, in poslovodja je dejal: „Nekoliko časa, prijatelji, bomo imeli zopet lepe dneve, a pozneje bo treba potrpeti vsakemu nekaj: nam in Anki.“

„Ha, ha! Ga že ima, pa ga še ne pozna, — ha, ha, ha!“ je ponavljal prvi trgovski pomočnik in hitel streči ljudem, katerih drugi „fantje“ v tem pogovoru niso imeli za navzoče.

Anka je pa hitela praviti najnovejšo novico tudi sosedom Mimici, kjer je veselo pristavila: „Pa pri nas bo, veš, samo pri nas, dušica.“

„Ce ga privežeš, ne bo, veš Anka. Mladi ljudje, taki le tiči — hm!“

„Pa bo pri nas, boš videla . . . Mora biti . . .“

Mimica ni mogla verjeti in se je poslovila vsaj za ta dan s prijateljico nemilostno.

Le ta je šla na vrt pogovarjat se s svojimi astrami, cinijami in drugim jesenskim krasom . . .

(Dalje.)

noči umrl Antonio, in tretji dan je v črno pregrnjenem čolnu slonel ob krsti mladega tovariša, katerega so peljali na bližnjo laguno, kjer se razprostira grobišče beneško. Duhovnik je blagoslovil krsto in mokri grob, kamor so ga položili. Stojan pa je vrgel v jamo kepico prsti in mu želel večnega počitka v Bogu. Zamišljen se je vrnil domov. Zopet je jeden padel v borbi življenja, rekel si je, in sreče ni našel, katere je iskal. Veselilo ga je, da v kratkem zapusti Benetke, čutil se je osamljenega v velikem mestu. Par mesecev bo preživel v domovini, v prijetni družbi, in potem se odloči njegova usoda. Upal je, da se odloči zanj ugodno, kakor mu je doslej sijala zvezda sreče.

Prišedši v svoje stanovanje zagleda na mizi pismo. Iznenaden je odpre in pogleda podpis: bil je Lebkovskega. Pismo pa se je glasilo tako:

Dragi tovariš!

Zimska sezona se bliža h koncu. Življenje je postalo dolgočasno v teh mlakah. Jutri odpotujem — za sedaj v Neapolj, ako me usoda ne zanesa v Pariz, Carigrad ali pa tje na rob sveta, kar se tudi utegne zgoditi. Ubi bene, ibi patria. Tam tudi jaz razpnem svoj šotor. Vežem se ne nikjer. To bi tudi Tebi svetoval. Nekateri pravijo, da si slep, akoravno imaš obe očesi zdravi. Pazi, da te sirena ne ugonobi. A propos! Posodil si mi bil malo vsoto. Sedaj Ti je ne morem vrniti. Omenjeni nauk Ti bodi za odškodnino. Verjemi, da ni majhna ali brezkoristna stvar. Bodi zdrav!

Lebkovski.

(Konec.)

Najstarejša.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

Ko je Toplač napolnil zalogo v hramu s pristnim istrskim vinom ter vabil pokušat najboljše in najbližje prijatelje, so se poznavci pristnega in nepristnega trtnega soka zbirali pri njem tudi nepovabljeni v njegovi gostilni, in rad jih je videl; da, čim več, tem rajši.

Trta je tisto leto rodila mnogo dobre črnine v Istri; zato si razni poskuševalci niso zastonj obetali mnogo slastnih požirkov. Toplač pa ne zastonj gostih dobičkov, ker ljudje so ga „sekali“ radi in — ne malo. Anka je sama stregla odličnejšim gostom, sama družbovala temu in onemu, pa družbovala vedno dolgočasneje: obljubljenega gosta je čakala čim nestrpneje. Ti vsakdanji, pusti domači obrazi se se ji zdeli navadni, nezanimivi kakor svetniki v „pratiki“. Nevoljno je pogledovala, ko se je večer za večerom vedno gosteje polnila družinska in gosposka

soba. Pokazala ni tega, a skrito tudi ni ostalo.

„E, kaj me jezi? Nič! ... Ne povem nikomur!“ se je obregnila marsikomu, ki je hotel le preveč temeljito biti poučen o vzroku njene sitnosti, in odšla je ter se ni dalj časa vrnila v gosposko sobo, kjer so jo čakali v pisani, veseli družbi uradniki, učitelji, železničarji, financarji in boljši tržani.

Mnogokdaj je bilo prav živahno v takšni družbi.

Neki večer koncem vinotoka se je glasilo posebno veselje iz male gosposke sobice pri Toplaču. Šala, dovtip, petje in smeh je odmevalo kakor na željo. Vina in še vina! je pozivala družba zmerom več, in tobačnega dima se je nabiralo najprej nad glavami, potem tudi okolu glav že več kot preveč. Najveselejši in najbrezozirnejši so bili železničarji, sedeči pri posebni mizici, ter napijali med seboj nekemu Rafku, ki je tisti

dan praznoval svoj „veseli god in praznik“ ter menda vsled tega že komaj držal pijano glavo nad mizo: „A—a—ah! Pustite me, duše neumne! Saj sem še človek, saj je danes moj god —, živina ne praznuje godu — vrage vražji; a—a—ah!“ je potulil in naslonil glavo na mizo.

Njegovo od preveč užite pijače zariplo lice je bilo še nežno, mehko, mehka kakor puh tudi moderno ošiljena brada; temnorjave oči so zmagovito zrle v mizo, v pijačo in pod mizo; zakaj, da bi jih vzdignil in uprl v koga, so se mu zdele — vsaj sedaj — preveč krvavo motne.

„Bog te živi, Rafko, na zdravje! Na mnogaja leta!“

Koljkor kapljic, toljko let
Bog mu daj na svet živet’!

Rafko, živio, o, o! Živio, o, o! — —“ Dokler je mogel Rafko, je odgovarjal: „A—a—ah! Pustite me! — — Še sem človek, saj imam svoj god; živina nima godu.“

„Vsaj tako veselega ne kakor naš Rafko. Živio, o, o!“

Ko ni mogel več ter je izprevidel, da ne pomaga nič, se je udal slepi usodi in pijanim tovarišem: „A—a—ah! Pijmo ga, pijmo.. Ah! kaj boš, pasja duša! A—a—ah!“

In pili so, pili, — še mnogo pili.

Toplač je bil vesel vinskih poskuševavcev. Anka se jih je ogibala, kolikor je mogla, in vsled tega slišala marsikatero pikro.

„No, pa go—gospodična, pro—prosim, vsaj tam-le od godovnjaka Rafka boste pili, saj je Vašega gospoda svaka bratranec“, jo je slednjič podražil nekdo izmed Rafkove družbe.

„A, bežite, no! — Pa bi se bil vendar kaj pokazal — hočem reči, drugače pokazal.“

„Kaj? Predvčerajšnjim je prišel, zvečer je bil v službi, danes goduje.“

„Menda goduje večkrat; njegov nos — ha, ha!“

„Da, ta govori mnogo, a Rafko zna bolje.“

„Toda ne danes, kaj?“

„Hm! Danes ne utegne.“

„Pa sorodnik? Še nocoj bom pisala sestri in svaku, kako lepega pijanca sta nam priporočala. Ah!“

Še tisti večer so zvedeli vsi Toplačevi, in po odhodu železničarjev vsi ostali gosti kakor tudi vsi štacunski fantje, kako se je prvič priporočil v Toplačevi hiši prvega Toplačevega zeta bratranec. In še tisti večer so vsi domači od kraja in glasno trdili: „Naša Anka je zopet pogorela s svojo prisrčnostjo. Hm, hm! Dostikrat pogori naša Anka...“

Naslednje popoldne se je oglasil pri Toplaču na pol v uradni obleki Rafko. Roke je skrbno tiščal v rjave rokavice, ovratnik in ovratnica mu nikakor nista bila danes poslušna, zlato verižico, katera je danes dobila za nameček še njegov pečatni prstan, je pomikal rajši predse nego pod suknjo. Samosvestno se je oziral na desno in na levo, odkod ga najprvo iznenadijo, in že je hotel sneti rokavice, da bi pokazal tudi skrbno negovane nohte, pa se mu je zdelo prezgodaj.

Nestrpno je pogladil ošiljek brade z desne in leve, preštel z jednim pogledom še pred vstopom vsa okna v prvem nadstropju Toplačeve hiše in malo zakašljaj. Ker ni tu opazil še nič pomenljivega, je stopil v vežo, z glasnim opravičevanjem odprl in zopet zaprl kuhinjske duri, češ: Nič mi ni znano tukaj! Krenil je v gostilniške prostore, kjer je takoj v prvi sobi zrl s solznimi, kakor s svežo čebulo namazanimi očmi naravnost v lice nizkemu, toda dovolj krepkemu možičku — samemu gospodu Toplaču:

„Oprostite, gospod — moje ime: Rafko Kos.“

„Moje ime — oprostite — ste videli zunaj na moji hiši“, odvrne Toplač suho, skoro nemarno.

„Prav lepo, ponižno prosim, oprostite, da se vas moja skromna malenkost drzne nadlegovati ob uri, ki ni za vizite.“

„Zakaj neki? Moja gostilna je odprta — za tujce — vso noč.“

Rafka tudi to ni spravilo v zadrego. Prijazno je pogledal nasprotnika in dejal:

„Poznam vas, poznam, gospod Toplač, da se radi šalite: jaz sem bratranec soproga vaše Betke.“

„Sem vas videl že sinoči; pa meni se zdi, da me vi niste videli; oprostite!“

„Hm! Mogoče!“ je potrdil le-ta lahkotno, se sladko nasmehnil, ozrl po sobi in snemaje rokavice ugledal na pragu gosposke pivnice Anko in Milko. „To so pa vaše gospodične hčerke, prosim gospod...“

„Menda!“

Še prijazneje nego očetu je povedal svoje ime deklicama in takoj zastavil vprašanje: „Kakor kaže, me bratranec ni priporočil pri vas kot sorodnikih. Ali je zamenjal adresu?“

„O, je, je!“ mu pritrdi Anka, srepo upiraje oko v svoje pletivo. „Pač vas je priporočil, pa sinoči smo pričakovali — oprostite — nekoga drugega...“

„Prav pohlevno prosim, gospica, izvolite mi prizanesti s tem vprašanjem.“ In pogledal je doslej neznano sorodnico tako nedolžno in prepričevalno v oko, da mu je v srcu odpustila, ga povabila s seboj v odlično sobo, rekla Milki prinesiti pijače in sama prosila očeta, naj se kmalu podviza k njima, po mater pojde pa sama.

Rafko je bil ves drugačen od sinoči.

Njegova spretnost in samozavest v občevanju je slednjič premagala vse pomisleke celo trdovratnemu Toplaču; saj je bil „železničar“ tako ljubezniv, prijazen, domač in tako gosposki, poleg tega pa še tako otroško naiven, da se je prikupil tisti večer vsem. In te zavesti ni prikrival, marveč kretal se je neprisiljeno, trosil poklone in pohvale iz polne zaloge na vse strani, da so ga slednjič jeli vsi občudovati. Toplač ga je pa povabil k večerji.

Anka se je čudila na tihem in pozneje tudi glasno v kuhinji, kako more tako spodoben in — tega tudi ni mogla utajiti — tako lep, učen in zgovoren dečko, kakor Rafko Kos, pogledovati kozarcu v dno toliko časa, da slednjič vino njega pogleda.

Prav rada bi mu bila to očitala, toda v tako prijateljski družbi in takoj prvi večer — ne, drugi večer — bi ne bilo spodobno. Gotovo

bi ga užalila, da bi celo ne prišel več v hišo, in to bi bilo pač škoda...

Po večerji se je poslovil in stopil v gostilniško sobo med sinočnje tovariše. Toplač, Toplačevka, Anka in Milka so se gledali in molčali, kakor bi se bali sprožiti stvar, ki je sedaj vsem, pa bi pozneje ne bila vsem prav. Čutili so, da je šel iz družbe samo jeden, a je šel ž njim ves družabni duh.

Rafko Kos je s tem nastopom pri Toplaču pridobil zase najodličnejšo hišo v Logu. Odslej je bil tu vsakdanji gost, in vsi so ga imeli radi, morda še najbolj Anka.

Ko je drčal mimo na biciklu, je pletla gotovo na pragu, da jo je pozdravil; ko se je vračal, je bila zopet slučajno na oknu v drugem nadstropju in zalivala cvetlice. Ako je bil o prihodu tega in onega vlaka on v službi, je to najbolje vedela Toplačeva Anka ter hodila na kolodvor čakati povabljenih in nepovabljenih gostov.

Sosedovi Mimici seveda — kako bi moglo to biti tajno, saj so že vrane vpile o tem okolu bolj oddaljenih sosedov!

„Pa tako! A, a, a, pa tako! Pa takšnega si dobila, a, a, a!“ se je čudila nalašč, zakaj dobro ji je bilo znano, da se Rafku nastavlja nevarne mreže tudi drugod. In tudi to je morala zvedeti Anka, ki je poslej še rajša hodila na kolodvor; saj ji je tako laskala ta zavist, da se je često pred zrcalom nasmehljala svoji — sreči.

A hodila je na kolodvor preko travnikov in ponicajočega potoka, kjer je ropotal njenega očeta mlin, v mlinu pa pridno gospodaril hlapec Jože. O, kako lahke so ji bile noge in kako burno srce, ko je lagala mlinarju, da so jo poslali gledat, če je že zmleto to in ono žito! Jože je bil izprva užaljen: pokaj me tako nadzirajo? Ali nisem že nad petnajst let tukaj, petnajst poštenih let vedno pošten kot vreteno pod kamenom? Toda videč prvič in drugič, kako spremlja gospodično s kolodvora domov Rafko Kos, se je prijel za čelo in nasmehnil svoji počasni pameti. O prvi najlepši priliki je potem namignil Anki: „Bi že jaz skrbel“ — da bi bila — bližnjica na kolodvor vedno gladka

in pa — varna, ko bi tudi gospodična — skrbeli — —“ Tu je pretrgal svoj govor, mencaje z rokami in ustnicami, potem je rekel naravnost:

„E, vejo, kaj! Tobaka mi manjka — ne manjka — prav za prav — pozabijo mi ga poslati Njih ata, — in ha, ha — grlo imam — kakor mlinarji — vedno suho; gospodična, vejo, tako je! Grlo je razvajeno, — pa ne za vodo.“

„Razumem, razumem, Jože! Le potrpite, vse pride.“

„Oni so še največ vredni pri Toplačevih, da Oni, pa Njih mama.“

Rafku je pa pripovedoval, ko se je vračal po bližnjici zopet na postajo, da bo gospodična imela še veliko več dote kakor njena sestra, ker je — ker — je — taka. Tudi ni zabil pristaviti, da je od vseh najbolj dobrega srca in se za primero pohvalil, koliko je že samo njemu darovala zlasti ta čas, kar hodi „tako“ sem-le preko broda na kolodvor. Potem je pogledal železničarja s pomenljivim očesom, zahrkal in hotel nadaljevati z večjim uspehom svoj predlog, pa Rafko se mu nasmehne, segne v žep ter ponudi previdnemu terjavcu dve dišeči smotki, katerih se je njegovo srce tako vzradovalo, da je takoj pokazal očrnele zobe Rafku in smotkama.

S tem je dobila Ankina najnovejša pristrčnost znak javne tajnosti. Ljudje so govorili v gostilnah o Rafku in Anki, v prodajalnicah in žganjarnicah pri sladkem „jerušu“ o najbližji svatbi v Logu, v cerkev in iz cerkve gredoče ženice so ugibale o Toplačevem bogastvu in Ankini doti. Dekleta pa, njene vrstnice, so trdile nevoščljivo: Glejte, kaj stori denar! In ponosno so se ozirale druga v drugo ter si z očij brale tega vprašanja še drugi del: kaj bi še le učinil denar pri nas, ki smo zdrave, hvala Bogu — in lepe . . .!

Celo Rafkovi tovariši, kakor tudi kolo-dvorski delavci so zbijali neslane dovtype z Rafkovo najnovejšo „partijo“.

Neko popoldne, ko sta z načelnikom oba sedela v pisarni „službeno“ brez dela, ga je

le-ta vprašal, da-li misli resno s Toplačem in Anko?

„Hm! S Toplačem že, zakaj pa ne? Imajo me radi ter mi strežejo gostoljubno in prijazno.“

„E, na kakšen način, če ne zastran Anke?“

„Hm, kakor sorodniku! Zastran Anke moram še premisliti — — toda nič! Kaj bi mislil! Moja glava ni za to. Upam, da je Toplač sam dovolj pameten . . . Komu neki vrine to pokveko?“

„Pa ji vsaj razodenite to!“

„Njej? Jaz? Ne bodite čudni, gospod šef, prosim vas. Der Krug geht so lange zum Wasser, bis er bricht. In jaz hočem, da to spozna sama.“

„Pa morda prepozno.“

„To ni mogoče, saj pojdem v dveh tednih od tukaj; to sami veste.“

„Pa vendar . . . Moška poštenost!“

„Hm, hm!“ je ponavljal Rafko namestu odgovora, zapalil cigareto in pihal modrikasti dim proti oknu, odkoder se je razpršil kdo ve kam.

Rafkove misli so za hipec splavale nekoliko k znancem in znankam v prejšnjem službovanju v Trstu, od tam pa v Log. Nemalo so ga ganile, ker je ravnokar govoril neresnico svojemu šefu, človeku, kateremu je zaupal, in kateri ga je tudi poznal. Nestrpno je otresel pepel s cigarete, spomnivši se, da je „skrbni“ njegov šef tisti, ki ga tira od tu, od polne sklede, in mrmral je na tihem:

„Vendar je ne pustim, — zato ne, ker ti hočeš!“ Z nekako uporno slastjo se je zopet udal prejšnjim mislim: — Ni davno še, ko sta stala z Anko pri mlinu nad jezom, gledala v zelenkasto vodo in opazovala drug drugega v vodnem zrcalu. Ona je nadaljevala prejšnji pogovor, kateremu vzrok je bila neka novica v časnikih o žalostno končanem dvoboju zaradi lepe ženske. „Meni se zdé take gospice preveč domišljave, krute in neolikane, ki zahtevajo od svojih zaročencev, da tvegajo za nje življenje z mečem in samokresom v roki, v ognju, v vodi, na lovu ali celo na — strupu. Pa vam, Rafko?“

„Da, to je neumnost.“

„Neumnost, res, to je prava beseda. In tudi to je nespametno, da se dadó ženske oblegati in premagovati kakor srednjeveške trdnjave, dasi vsaka nosi srce v prsih. To srce pač čuti, kdo je je premagal, pač hitreje, nego je Wallenstein premagal Stralsund . . .“ Rafko se je zopet bavil z nasledki sinočnje pijače, segal z roko v lase in pogledoval razmišljeno svojo spremljevalko: „Da, to je neumnost“, je zopet potrdil, videč, da mora nekaj ziniti.

„In vi, moški, tudi čutite, ne? Imate srce, kaj, Rafko? Vi veste, kaj vam ugaja. V teh stvareh srce ne vara nikogar.“

„Mislite, Anka?“ jo je začel Rafko pazljiveje motriti, pa ne več v vodi — pred seboj smehljajočo, srečno. Kdaj je bila že prepričana, da se stvar ne more drugače končati. Že davno ga je umevala in on njo. Zato je dostavila odločno:

„Mislim, govorim in —“

„— in ljubim“, je pristavil on na pol v šali. Zopet se mu je nasmehnila:

„Resnično!“

„Mene, Anka?“

„Nagajivec! Komu bi to povedala? . . .“

„Da, da! Šef ima bistro oko“, si je ponavljal Rafko, „star kalin in previden. Ta me pozna, a zaman!“

Cigareta v roki mu je dogorela in ga spekla v prste, ko se je predramil iz teh spominov:

„Ne, ni mogoče!“

Šef se mu je nasmejal prav na glas in dejal:

„Gotovo ste sinoči zopet natezali dan čez polnoč, gospod Kos?“

„Ne, gospod šef. Sinoči sem bil povabljen na čaj k Ankinim starišem.“

„Mogoče. Zakaj pa mislite v tako dolgih presledkih?“

„Sam ne vem“, se je obregnil skoro odurno, hoteč reči: Kaj vam mari?

„E, e, he, he, he!“ je zamrmral šef in se zagledal v nasprotni kot, dokler ni naznanil električni zvonec, da je konec „službenega“ brezdolja.

Rafko je vstal in molčé stopil k vlaku, se takoj vrnil k raznim pošiljatkam, pobral pisma in liste, ki so bili naslovljeni nanj, ter krenil po navadni poti k Toplaču.

Tam ga je najprej pozdravilo dvoje živahnih, prijazno modrih očij, od koder je odsevala vsa mladostna sreča; in te sreče se je Rafko prestrašil, — bila mu je zoprna. Zato je krenil na navadno mesto ter zapalil cigaretko in jel prebirati došle časnike, dočim je Anka kakor nema obstala pri durih in čakala, da zvé vzrok njegove nevolje.

Tudi on je čital dokaj razmišljeno, zakaj v spomin so mu še silili premnogi zaupni izprehodi do mlina in mimo mlina, kjer je previden Jože kimal z glavo in grajal samega sebe: „Ko bi bil ti tako znal, prijatelj, pa bi se bil oženil in bi ne bil na vse veke stara gara. A ti si samo vprašal: ‚Me češ, če te čem?‘ In če je bil odgovor: ‚Nečem, pa smo šli naprej . . . naprej — ter se slednjič — ustavili — menda za vselej — v tem le kurniku. Ta-le železničar zna drugače, in dobro zna, to vidim, zakaj — dekle se ga drži kakor — robida.“

Rafko je res znal, in tega znanja ga je sedaj strah navzlic vsemu obljubljenemu kljubovanju v šefovi pisarni. Ostal je še dolgo potem pri naslovu uvodnega članka, ko mu je Anka prinesla nepoklicano pijačo. Predramil se je šele drugič, ko je došla in mu postavila poln vrček prav na glavo, rekoč:

„Ali so ti sapo zaprli?“

„Hmmm . . .“ je zamrmral. „Pusti me no! Lepo te prosim. Berem nekaj posebno važnega.“ In zopet je vlekel ugaslo cigareto in zopet je gledal topo pred seboj uvodni članek nemškega časnika.

S solzami v očeh je odšla Anka tožit očetu, da je Rafko danes slabe volje. — Morda je včeraj zopet praznoval svoj god, pa ga bolé lasje.

To je bilo Anki preveč, morala se je razjokati — prvič v sedanji sreči.

Rafku se je takoj pridružil Toplač in začel z njim „razdirati“ najnovejše politične „vesti“, o katerih se ni Rafku niti sanjalo nikoli.

Pridružil se jima je sodni adjunkt, nadučitelj, davkar in finančni nadstražnik. Ti so Toplaču pomagali, da so slednjič dognali dnevno politiko, državne poslance in dobršno polovico ministrov celó — pod ničlo, tudi brez Rafka, ki je politikarjem pritrjeval z marnim praznjenjem vrčkov.

Družba se je jela množiti z Rafkovimi tovariši s kolodvora, in Rafko Kos je bil zopet stožer, okoli katerega se je sukala vsa zabava. Ako ni govoril sam, so govorili zanj drugi. Spoznal je, da vlada tudi v Logu kot duša društvenemu življenju; spoznal je pa tudi več: da mu Toplačevi strežejo nenavadno prijazno — in cenó. To ga je slednjič udobrovoljilo, da je samosvestno pozibal glavo, misleč: Ti jo pihneš, povsod jo pihneš! — In na ta račun je pil, pil, da bi bil nocoj res kmalu — drugič praznoval svoj rojstveni dan.

„Hm! Pa bi se človek razdiral s tako-le hišo, ha, ha!“ je govoril zibaje se k popolnočnemu vlaku.

Malo nepriliko mu je kmalu potem povzročila Anka s svojo radovednostjo, ko je slučajno na kolodvoru z nekimi trgovskimi naznanili za Toplačevo hišo vzela tudi za Rafka časnike, vrhu katerih je postajni načelnik kakor nevedé položil dišeče pisemce, čigar poštni pečat je svedočil, da prihaja od sinje Adrije.

Morda je hotel mož s tem deklico posvariti.

To jo je tako razburilo, da je vzela samo list, a vse drugo pustila v pisarni. Ne meneča se za vozove, vpitje, žvižganje in ropotanje, se je napotila po bližnjici s kolodvora in iskala primernege mesta, kjer bi v varnem zavetju pretrgala zavoj, prečitala list in potem očitala hinavcu njegovo hudobnost; toda: stoj! si je mislila. Ali ni mogoče, da ima Rafko tam v solnčnem Primorju sestro, sorodnico? . . . S tem bi raztrgala svojo lastno srečo. Previdnost, previdnost . . . jo je hvalilo dobrohotno srce, in mirno je stopala proti domu. Ali kar brez sape jo je dohitel Rafko z ostalimi časniki in ji hotel brez vse zamere pograbit list iz rok. Ona mu ga ni hotela izročiti.

„Od tvoje izvoljenke je, in jaz je moram prva prebrati. To, mislim, da smem, če smeš ti navzlic vsem obljubam še drugim dopisovati . . .“, se je nalašč togotila in spravila pismo v žep, trdovratno upiraje pogled v zmrzli sneg pod nogami.

Videč njeno neustrašenost je začel Rafko milo prositi, češ: v listu je najbrž kakšna terjatev o zastalem plačilu za hrano. Tega nima malo. — Ni mu verjela. „Najbrž je kakšno vprašanje prejšnje moje perice zaradi izgubljenih nogavic. Ne bodi no sitna, Ančica!“ Ančica je molčala. „A sedaj vem. Tudi pisavo poznam: To je pisala natakara iz restavracije, pri mestu Frankobrodu v Trstu. Zadnje večere mi je manjkalo drobiža, pa mi je upala, in jaz sem lagal, da ji vrnem takoj, ko dojdem v Log.“ — Anka se ni udala. Samozavestno je stopala mimo mlina — niti Jožetu ni odzdravila —, Rafko pa je moledoval za njo. Bila sta že blizu Toplačevih, in on je mislil, da je izgubljen, ko pové resnico, da je ostavil „tam doli“ dekle, ki je bilo toli brezumno, da je smatralo za res vsako besedo; sedaj pa hoče, da bi ji pisal vsaj vsak dan petkrat. Prav gotovo mu očita to malomarnost. „A jaz“, počel je govoriti na tihem ter Anki vnovič in vnovič zagotavljati, da le ona, samo ona in nobena druga kakor ona — njegova Anka bi imela do tega pravico.

In Anka mu je verjela ter stisnila v roko listič.

Nekaj minut pozneje je sedel Rafko pri Toplačevi peči, klical pijačo in klical Anko, kateri je ponudil prebrani list. Skrila ga je pod predpasnik in ga zbežala čitat, kjer je ne bo nihče motil.

Res! Samo očitane in nič drugega kakor očitane: „Si mene zapustil, pa drugo izvolil . . .“ je pritrdila iz prvega nadstropja vrnivša se Anka, zardela, vesela, brezskrbna, nagajiva . . .

Dva tedna pozneje je odhajal Rafko in zahvaljal Toplačeve za gostoljubnost. Ali Anka se ni nič posebno solzila za njim; obljubil ji je, da se kmalu vrne po njo — samo po njo.

(Dalje.)

„Morda kak dijak.“

V tem se odpró vratca dolgega hodnika, ki je ločil dvorišče od majhnega, s cvetjem zasajenega vrtiča, od koder je bil vhod po glavnih stopnicah v grajščino, in pri vratih se prikaže kot sneg belo metuljasto pokrivalo in plavkasto krilo postarne usmiljenke — prednice Gabrijele. Za njo je spoštljivo prišla nekoliko mlajša častita sestra Marija. Prednica je gospe prijazno pozdravila, prikimala z glavo, katera se je od starosti nekoliko tresla, da so konci širokega redovniškega pokrivala vedno trepetali kot krila belega metulja, ko jadra nad cvetjem. Margita je hitela prednici nasproti, ulovila jo za velo roko in skoro pokleknila pred njo ter ji poljubila roko, predno ji je mogla prednica ubraniti.

„Ti, ljubo dete moje!“ je pogladila rahlo Gabrijela mehko lice živahne Margite. Nato jo je prijala za roko in se je tesno oklenila ter šla proti gospem.

Oskrbnik in mladi neznanec sta prav tedaj dospela mimo lipe. Prednica je ustavila oskrbnika ter vprašala zaradi nekih stvari, na kar je on točno in jasno odgovoril, da

je vse v redu. Potem se je obrnila h gospem in predstavila mladeniča:

„To je naš mladi gost, gospod Ante Lacinger, pravnik, stričnik gospoda oskrbnika.“ Lacinger se je dostojno poklonil vsem milostivim zapored, tetki Teri pl. Lazzi, gospe kapitanovi Delnegro, gospe pl. Albeni in gospici Margiti Ladičevi.

„Koliko časa boste pri nas ostali, gospod Ante?“

Prednica ga je zvala po krstnem imenu, ker ga je poznala še kot dečka, ki je zahajal k strijcu na počitnice.

„Prečastna gospa prednica, ne vem sicer natančno. Ali upam, da vsaj štirinajst dnij.“

„Prav! Le spočijte se tu, pozna se vam na licu, da ste se dosti trudili in učili.“

„Ni drugače, prečastna. Rigoroz ni šala.“

„Dobro. Zato se le pošteno odpočijte!“

Prednica mu je rahlo pokimala, Lacinger se je dvorljivo parkrat poklonil vsem damam ter krepih, samozavestnih korakov odšel s strijcem.

Margita je pa gledala za njim, dokler ni izginil skozi vrata oskrbnikovega stanovanja.

(Dalje.)

Najstarejša.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

II.

S pisemsko mapo v jedni, s pletivom v drugi roki je bila Toplačeva Anka zopet povsod, kjer so jo potrebovali in kjer je niso. Na debelo zapadli sneg ji sicer ni puščal nekdanjega „širšega delokroga“, zato je pa tem temeljiteje opravljala svoje posle doma.

Najbolj hvaležni za njene pohode so ji bili menda štacunski fantje.

„Srakamiš“ se je smejal neki dan najstarejši pomočnik, „vsaj ta je bil pameten, da je ni odslovil kar naravnost — odurno, kakor

tudi ne zasluži. Koliko bi mi trpeli vsled tega! A sedaj je samo maslo. Bog jima razsvetli pamet, da bi si dopisavala tako dolgo, da bi se oba naveličala!“

„In pa, da bi ona še prej dobila drugo prisrčnost“, pristavi moško trgovski vajenec, ki je mislil, da bi drugače bilo napačno.

Vsi so se krohotali.

Anka je popoldne najčesče sedevala v gosposki pivnici, družbovala popoldanskim tarokistom ali pa samevala v svoji sobici, prebiraje njegove liste in snovala nanje duhovite odgovore.

Neko jutro je došla od „zornice“, odložila plašček, kapico, muf in rokavice kar v kuhinji in naročila postrežnici, da naj vse nese na pravo mesto; sama je pa stopila naravnost v pivnico pospravljat še od večera razmetane časnike, karte in pomizje: kar zapazi za najbližjo zaveso svojo mlajšo sestrico Milko, kako preplašena v naglici pospravlja neke papirje, mečka v pesti ter briše pero s koncem po hrbtu ji mahajoče kite . . . „I, kaj pa mečkaš?“

„Nič več; sem že zmečkala . . .“

„To je znamenje, da si imela opravka s prepovedanim pisanjem. Sem te videla sinoči z onim golobradim financarjem. Pokaži, kaj imaš: pismo ali pesmi?“

„Pa ne bom!“ postavi se malo in zardi.

„Pokaži, pravim!“

„Pa ne bom, pravim!“

„Odpri pest, če ne, pokličem mamo.“

„Saj nimam nič v pesti. Kaj hočeš in robantiš kakor žandar! Na . . .“ ji pokaže obe prazni pesti, ko je listek srečno spravila v žep. Anka jo pograbi za obe roki in ji hoče siloma seči po skriti papir. Milka se skloni, hoteča v zadnji sili braniti svojo last, pa listek, samo v naglici spravljen, smukne z ruto, katero ji je sestra potegnila iz žepa, na tla . . .

„Ha, ha! Sedaj že vem! Ti pobožnost ti, hinavska. Čakaj, da preberem . . .“

„A, ha! Financarju, financarčku . . . tistemu sladkemu si pisala, a, ha!“

„Ne! on je meni, če kaj vidiš.“ Anka je obračala list v nestrpni naglici na vse strani, a prebrati ni mogla, ker je bila sestra vedno za njo.

„A, ha! Sedaj . . . ha, ha! „Moj ljubi Milček! Vse ure, vse noči, mesece, — aha, morda tudi leta in stoletja — a, ha, zna pa, zna . . .“

Milka ji je hotela iztrgati list, pa ga ni mogla. V jezi, sramoti in obupu žazene jok, ki bi priklical pomoč odkoderkoli. Anka se je zbala maminih opominov in očetovskih ukorov, pa je mirila sestro resno in skrbno:

„Ne veš li, da morava medve poiskati kaj boljšega, imenitnejšega? Pa za to si ti

še premlad, moj ljubi Milček. Nikar ne jokaj, če ne, me pripraviš, da ti bom pomagala, in obema se bodo smejali ha, ha! . . .“

Anka se je hotela zasmejati, a ni utegnila, zakaj Milček je že vedel, kaj pride na takšen krik, kakršen je bil njen. Jok je sicer ponehal, pa na vratih se je pokazalo ljubeznivo lice skrbne mamice, ki je pozvedovala, kaj je vzrok tako ranega prepira. In Milček ni hotel biti kriv!

„Anka piše pisma onemu pijancu — veš mama, tistemu Kosu, ki ga jaz nisem mogla nikoli — piše mu na Štajersko; zato —“

„Nič zato!“ se obrne nenavadna strogost na njo, — „kaj ti veš? ti otrok ti! Šele včeraj smo mu zdaljšali krilo, tiho! Se bo že spametovala, če je res, da mu piše; bo že spoznala, da znajo taki tiči za nos voditi dekleta . . .“ Anka se je kar tresla same jeze; zakaj da je mama tako odločno zavrnila opravljivko, jo je sicer hladilo: a smešenje njenih najsvetejših čustev, to se ji je zdelo neopustljivo; saj njena mamica mora vendar vedeti, da je ona — Anka — Toplačeva najstarejša, ki bi nikakor rada ne ostala za vselej — doma. Ta otrok, ta Milka — koliko mlajša! — pa že hoče tudi misliti na možitev, in ona da bi še čakala! Ta otrok predrzni . . .!

„Ti, ti dopisuješ z mlečnozobimi financarčki. Ali se spodobi to? Za drugo bi skrbela, za drugo, ko ne znaš še kuharice obrniti v loncu, da ne bi vsega prevrnila, ha, ha . . .“

„No, veš, kar se tiče preobračanja, se mi zdi, da umeš mnogo bolje kot jaz, ki se tega nisem učila. Ali veš, kako te je oni dan zapodila Lojza iz kuhinje, ker je mleko vzkipevalo z ognjišča — tebi pod noge?“

„Zato pa vendar še tega ne smeš delati, kar hočeš.“

„Dobro jutro, Ančica! Ti pa smeš, kaj?“

„Tiho, jaz sem najstarejša! Vsaj toliko smem, kar je prav.“

„Ha, ha, ha! In sedaj se pa obe prepirata za nekaj, kar ni prav. Grdo, grdo je, stokrat grdo, da se prejedata o tem, katera ima pravico sklepati prepovedane, grešne

zveze. Tako plačilo ima torej sedaj uboga mati, ker vaju je vzredila, vzgojila? Oh, preloh!"

Milček je porabil žalostni oddihljaj in urno smuknil v kuhinjo, Anka je pa srečno stlačila ujeti list pod predpasnik in dejala samosvestno:

„Veš, mama, pa taki le otroci vendar..."

„Da, taki le otroci, praviš! Anka, tudi ti si moj otrok; čudim se le, da ne veš, kako nevarne so take zveze."

„Kakšne? On pride po-me, veš mamica!"

„Kdo: on?"

„I Kos, Rafko Kos!"

„E, jej, res? Ne bodi prelahkoverna, Anka; smejali se ti bodo."

„A ha, slednjič se bom pa smejala jaz."

„Ali pa on, ko vzame tisto bogato Tržančanko. Saj je pravil, ne?"

„Ne mara za-njo, veš; preveč tišči zmerom za njim. On je rad tako-le bolj vesel. Zato je tudi ne mara in zato pride po-me, veš mamica."

„Ej, pametna bodi, Anka. Verjami mi, da je ta tvoja 'prisrčnost' — jedna več. Ej, ej, ti in pa Rafko, e-e-ej!"

Anka je ponavljala svoje prejšnje trditve in ponavljala najsigurnejše znake, da podkrepi svojega upanja resničnost, a mamica je molče odkimala. Spominjala se je tudi sama nekdanjih časov, ko je tudi ona rada verjela vabljivim, prikupljivim in hkrati lažnjivim besedam. A Anki, ubožici pohabljeni, kdo bi se spozabil in govoril kaj takega? ... In v materinem očesu se je utrnila debela solza in kanila na beli predpasnik ob teh spominih.

„Mamica, pa če pokažem njegova pisma?"

„S tem se lahko pohvali gotovo še kakšna druga in — tretja. Ali ni pripovedoval sam?"

„Da, da, je je, vem..." je ponavljala Anka, žalostna, da ne more niti matere prepričati o svojih najprisrčnejših nadah.

„Bomo pa videli, veš, mamica!" je končala svojeglavno kakor že marsikdaj ter šla v prvo nadstropje — jokat.

Tisti dan je niso več videli. A tudi Milka je bila slabe volje, ker je morala sama streči v gosposki sobi.

Zvečer, ko so se razšli gosti in so pogasili luči v prodajalnici, je rekel Toplač, prišedši v spalnico k svoji ženi, ki mu je bila ravnokar razložila ves dogodek z Milko in Anko: „Mama! Nič drugega ni, kakor Anka se boji, da bi jo Milka prehitela z možitvijo, kakor sta jo že oni dve. Najstarejša je, ubožica, kaj hočemo!"

Nekoliko pozneje se je še domislil: „Kos se mi zdi res kos. Pri njem je lepa sama navideznost, vse drugo je potvara in laž. Ni lepo, če jo je zares vodil za nos. Hvala Bogu, da jo je kmalu odkuril iz Loga!" S tem je pa tudi sploh končal pogovor za tisti večer; zakaj prekrizavši se nagloma z latinskim križem, se je Toplač udal mislim o trgovskih špekulacijah za prihodnje dni. Duh se mu je vspenjal visoko, visoko nad navadne dnevne dogodke. Ti so mu bili samo dozdevne ničle, a on se je dvigal in dvigal na ogromni kup ničel, upreženih in razvrščujočih se v dolgo nepretržno vrsto na levo za samujočo številko 1. Na tem kupu ga je tudi došel spanec; le prebudil se je drugi dan med vsakdanjimi dogodki, zopet med dozdevnimi ničlami. Tisto jutro je slišala najprej Milka iz očetove spalnice svarilni glas: — „Pa zgodaj si začela! No, upam, da se ta dim kmalu razkadi. Toplačeva si, in Toplačeve hčere niso za vsacega pohajača. To pomni!"

Milček je odšel jokaje in užaljen na najobčutljivejšem mestu v dnu mladega srca.

Bolj samosvestna je bila Anka, dasi je dobro vedela, kaj jo čaka.

„Ti bi bila pa že lahko pametna, ne zameri. Če se ti le kdo nasmeje prijazneje kot njegov sosed, že misliš, da ti ponuja srce — kar na krožniku, ali kako? In pa tisto spletkarjenje za mojim hrbtom, ali je res tako v modi? Nisem-li jaz, ki moram skrbeti zate in za tvojo prihodnost? To pa naj bo potem hvaležnost, da se obešaš na vrat vsakomur, kaj? Ni-li to sramota nam in tebi? — Le verjemi Kosu, saj ga pozabiš, kakor si že več neumnosti!"

„Verjamem mu, verjamem, ata; pa moj bo, moj, veš. Če se omožim nekoliko pozneje

sem zato pričakala boljšega; saj sem najstarejša, veš.“

Oče se je jezil molčé; Anka je mislila, da je zmagala. Ponosno je potem pripovedovala mami povest odločilnega boja, ponosno stopala po gostilni, zmagovito po prodajalnici, in popoldne, ko je bilo nekoliko topleje, je nesla kakor na perutih po snegu Jožetu v mlin običajni tobak in bučo istrijanca.

Prijazno jo je zahvalil, se obližnil, mlasknil z jezikom, okusil vino ter natlačil pipo, popraševaje: „Kdaj pa bo, gospica?“

„Mislim, da prav kmalu. Ata sem ugnala, mama so bili na moji strani.“

Hm! je otepal Jože pipo, natiskal steklenico in na tistem želel, da bi še dolgo, dolgo ne bilo Kosa po Anko. Vsled tega bi on še dolgo, dolgo dobival ekstra-tobak in ekstravino; zato bi pa tudi gospica, če so že doslej, pa tudi poslej še nekoliko potrpele — doklej, tega ni mislil rad.

Anka se je zavila v toplo ogrinjalo, stisnila roki v svetli muf, se stresla, odhajaje od dobrodejnega ognja, in pogledala Jožeta v slovo, pa je ni bilo več v mlinu.

Niso minuli niti trije dnevi, pa je bil Jože s svojo tajno željo popolnoma zadovoljen. „Še bo, še bo, še!“ je mrmral — „in prav je, da bo še. Naj dá, kdor ima; delavec je siromak, vsega potreben.“

Veliko manj zadovoljni so bili s to izpremembo štacunski fantje, ki so zopet zbijali šale o Ankini ponesrečeni pristrčnosti in v njeni navzočnosti nestrpno godrnjali zastran ponovljenih sitnostij, ki so jo bile ostavile zadnje tedne za precej časa.

A še najbolj nesrečna je bila Anka.

Njegova pisma so namreč prihajala redkeje in redkeje, bila so vedno krajša in hladnejša ter so — česar se je Anka bala — slednjič prenehala. Še so ji zvenele v ušesih modre besede skrbne mamice; a v srcu je glasneje odmeval klic po njem, ki je omolknil. Tudi resnih svaril očetovih ni še zabila; toda zbadljive opazke sosedove Mimi so ji globlje rezale žalujoče srce.

Kakor mornar, katerega ni v poslednji nevarnosti še objel obup, ureja priprave za

rešitev, tako je tudi Anka, v svesti najhujše izgube, da ostane zopet breznačajna samica, pripravljala orožje zoper vse te pomisleke in zoper vse resnične znake njegove nezvestobe.

Preiskala je vso hišno knjižnico, ki je leto za letom samevala v pozabljeni omari; preobrnila je v njej vse knjige in zbrala iz njih vso modrost, kolikor je imela njena skrbna glavica, ter hotela Kosa prikleniti nase z duhovitostjo, obljubami, z ljubeznijo in strahom v lepi, da, vzgledni obliki s solzami poškopljenih listov.

„Ali se pripravljáš za izpit iz poštnih stvari kakor sosedova Mimi? Morda ti roji v glavi misel, da boš poštna odpraviteljica, kakor je hotela biti sosedova? Nesrečna misel, katere ne uresničiš, kakor je ni ona!“ jo je tešila mamica, videča nekaj toli živahno Anko založeno s kupi knjig, časnikov, dnevnih zapisnikov, ilustrovanih listov v vseh treh doma navadnih jezikih. Potem tudi ni čuda, da jo je vprašal oče Toplač, da li se ne pripravlja za — drugi državni izpit?

„Mogoče napravim tudi doktorat“, je bil odgovor, in kodrava glavica se je zopet sklonila nad najnovejšo študijo, in solze so ji jele kapati na dolge, neobčutne vrste.

„Ej, ej, moja Anka, kaj žaluješ? Ali ti nisem pravila: mladeniči so dandanes metuljčki. Sedaj vem, kaj je vzrok, da si tako pridna. Uteši se, uteši in pa glej, da se ne upehaš! Resno učenje se ne more vztrajno nadaljevati iz takih namenov. Ako ti je nezvest, je gotovo znamenje, da te ni bil vreden. Kdo more vedeti, kako bi bila še nesrečna ž njim, ki bi te vzel samo zastran dote?“

„Oh, mama, pa sem ga imela tako rada! Oh, ko bi ga ne imela še sedaj tako srčno rada — oh, oh!“

Tudi mamica je s predpasnikom posušila solzo v očesu in, obrnivša se v stran, pomislila, da je bila tudi ona nekaj mlada. Anka je pa pritislila glavo predse na knjige, časnike in zapisnike ter je močila s solzami, objokovaje svojo nesrečno — smolo.

Toplač kot praktičen trgovec in gostilničar je jel Anko pogrešati pri ljudeh v hiši in zvečer v gostilni; zato mu ni bila všeč

hčerkinu marljivost med knjigami; hotel jo je videti s steklenico v roki in servijeto ob boku. Svojih namenov tudi sedaj ni izražal po kdovekakšnem diplomatičnem potu, marveč rekel neki dan naravnost:

„Ali ti nisem še zadosti zabil v glavo? Ti bi bila že lahko pametna! Ti bi ne verjela vsakemu gizdalinu, ki se šali s tvojo dobrodušnostjo! Ti bi si s tem lahko prihranila marsikatero bridkost in nam skrbi! pa...“ Molčé jo je premeril od tal do mize, od mize do vrh glave in končal: „In tiste zveze za mojim hrbtom, sem ti že povedal, kako so mi všeč, a tebi tako sladke!“ Odhajaje po stopnicah v kuhinjo je še ponavljal ne preveč pohlevno: — „Tiste sladke zveze, da, da — sladke zveze.“

To so čuli slučajno trgovski pomočniki v prodajalnico ter natezali začete gospodarjeve litanijske: „In tista sladka sitnost pri štacunskih fantih... In vsi skrivni vzdih in vroče solze... ki so še vselej tudi nam delale težave, — po nepotrebnem, amen.“

Trgovski poslovođa je slišal te dostavke v svoj komptoar in pritrdil glasno: „To je bilo pametno in potrebno!“

Pohvaljeni pomočniki so se glasno zakrohotali, zakaj „pametno in potrebno“ so imenovali vse, bodisi pravo ali krivično, samo da je bilo njim v prid...

„Vejo kaj, gospica“, jo je tolažil neko popoldne Jože —, „pa naj ga pozabijo in pa tako-le k meni naj pridejo vsak dan, vejo; prav hudo se mi smilijo, ko so tako blede in žalostni, vejo! Vsi jih imamo radi.“

„Oh vem, vem, Jože, da me imate, toda kaj mi pomaga vse to?“ In začela mu je pripovedovati od konca do kraja svojo srečo, potem pa s kraja na konec sedanjo izgubo in žalost.

Jože je zinił nekolikokrat vmes, kakor se spodobi: „Ti grdoba ti, grda! Pa toliko cigar mi je dal! — Kdo bi mislil: tako dober in tako slab človek hkrati! O, naj ga le še prinese — sam zlomek naj ga prinese, pa odnesel ga bom jaz, vejo, gospica!“

„Pisala mu bom, veste Jože!“

„Pa hudo — grdo naj mu pišejo, vejo!“

Brezupno kakor je došla v mlin, se je tudi vračala iz mlina ter postala na onem mestu, kjer sta se nekoč ogledovala v vodnem zrcalu. Tudi danes se je ozrla notri, pa mlinar je baš tedaj izpustil vodo, da je tekla po strugi, in na dnu je videla Anka samo trdi, neprozorni in neprodni led...

Oko se ji je posolzilo.

Doma je sedla zopet k svojim „študijam“, vzela album, prebirala po njem nekaj časa ter potem začrtala nanj te-le besede:

Dekle! ljubezni čuvaj žar,
Naj vedno sije ti!
Da vgasne ti, ne daj nikdar,
V njem sreča klije ti!

Zvečer je pisala Kosu ostro, obupno in duhovito — že petič zadnje pismo.

Ostalo je brez odgovora.

Bližal se je Božič z vsemi znaki in pritklinami.

Mraz je bil vedno hujši in sneg je založil loško okolico kakor i širno našo domovino z vso obilnostjo svojih dobrot. Navadni ljudje so se veselili praznikov, ker bo tedaj nekaj boljših grižljajev; nekatere so zanimala novoletna voščila in še bolj darila; gospodarji so se nadejali boljšega vremena, trgovski pomočniki običajnih nagrad v jutro mladega leta; mladeniče in dekleta je zanimal predpust, „čas presneti“, ki pripelje nevest in ženinov v deželo.

Celó Toplačev mlinar je upal zopet boljših časov, ko se spametuje še vedno žalujoča Anka, ki se ni od bližnjih praznikov in novega leta nadejala prav nič dobrega. Njena sestra Milka je bila vesela, srečna, sveža kakor makov cvet, zakaj njen financer ji je bil vztrajno zvest in ji obljubil nekaj krasnega za praznike. Samo ona, Toplačeva najstarejša, samo Anka vidi pred seboj motno prihodnost, za seboj pusto, brezmiselno, brezsmotreno življenje.

Čemu sem prav za prav na svetu?

Tako se je često popraševala, stiskaje obrazek v vlažni, hladni dlani, izza katerih se je bala pogledati v brezčutno sedanost. Razmotrovaje to vprašanje se je zgrazala nad lastno usodo.

Niti knjige je niso več veselile.

Zadnje dni starega leta je že resno ugrabala, kaj bi bilo manj grešno: v požiralnik ponikujoče vode za mlinom, ali v — samostan. Ker sta bili z Milko zaradi izdanega lista že popolnoma pobotani, in mlajša ni mogla skrivati svoje mlade sreče, ji je v svarilo Anka potožila svoj dvom. Prostodušno ji je pritrčila sestra:

„Res, prav praviš. Meni se ata posmehujejo, češ, kako imam slab okus v ti izberi, in mama se jočejo, kakor slišim, moji najnovejši zvezi; pa rečem ti, Anka, tudi jaz, če mi ne dovolé, tudi jaz pojdem v — samostan.“

„Kakor jaz, če ne dobim Kosa, veš, Milček.“

„O, ljuba moja, kje je že Kos — zopet v gnezdú? — Toda čuj, sosedovi Mimi sem pravila o svojem načrtu, pa se mi je smejala in rekla, da mene že vzemó v samostan, ker tam marajo samo za zdrave, čvrste in naravno razvite deklice. A tebe ...?“

„Ali je tudi rekla, da mene ne bi vzeli? Ta mi je nevoščljiva menda za vse. Le naj bo!“ Solze so ji zakrile vid, ko je nadaljevala:

„Saj meni ne manjka ničesar, Milček.“

„In vendar bodo trdili, da nisi zdrava, ker nisi ...“

„Oj, vem, vem, kaj hočeš povedati. O, jaz ubožica!“

Sedaj je Anka videla odločno, katera pot je pripravnejša. Vzklikala je še obupno: „O, jaz ubožica, o, jaz ubožica!“ Plakali sta pa obe.

Tisti dan je prejel njen dnevnik, katerega je te dni prav vestno spisovala, jedno tožbo več — tožbo s sladko nado, da vendar prejme kmalu Kosov odgovor. Zapisano je pa bilo v velikih odločnih potezah:

Če trô nadloge te, ne toži!

Saj vsak trpi;

Življenje je trpljenje le, ne toži!

To moško ni.

(Dalje.)

A meni.

Prihaja, prihaja
pomlad iz nebá,
a meni odhaja
pomlad iz srcá.

Na solnčni gredici
cvetice cvetó,
a meni na lici
cvetice venó.

Škrjančki pevaje
poletajo v zrak,
a meni zaprt je
k radósti korak.

Povsod je veselo,
in živo povsod,
povsodi praznuje
pomladi se god.

Prihaja, prihaja
pomlad iz neba,
a meni odhaja
pomlad iz srcá

Posavska.

Mirta.

Mladenka na vrtu sedi,
ob nji raste mirta zelena.

„Mirta, oj mirta,
dragi grmič,
ali ne nosiš
cvetja mi nič?
Da je povežem
v venček droban,
kadar dospel bo
poročni dan?“

Mladenka na vrtu sedi,
ob nji cvete mirta zelena.

„Mirta zelena,
dragi grmič,
ti se razcvetaš,
jaz sem deklíč.
Pridem, potrgam
cvetni tvoj čar,
venček ponese
tje pred oltar.“

Mladenka na vrtu sedi,
ob nji sahne mirta zelena.

„Mirta, oj mirta,
dragi grmič,
ti si odevéla,
jaz sem deklíč!
Tebi vrnila
cvet bo pomlád,
meni nikoli
mladostnih nád!“

Posavska.

pa moram takoj nazaj. Neka kaznjenka je na smrtni postelji; hočem biti sama pri njej.“

„Prosim, prosim!“ so hitele vse hkrati. „Saj takoj odrinemo. Ah, prečastna gospa prednica, koliko človekoljublje! Baronica bodete pri postelji umirajočega izvržka človeštva! Kako vzvišen poklic, kolike zasluge pri Bogu!“

Vse so dvigale oči proti plafonu in nabirale lice v pobožne gube ter se z občudovanjem poslavljalje od Gabrijele.

Debeli dečko na stropu je pa škilil na ta prizor, usta so mu stala na smeh, in da je imel življenje, zasmejal bi se bil gotovo na ves glas: *Che commedia!* (Dalje.)

Najstarejša.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

III.

Med kopo voščilnih listov, dopisnic, razglednic in posetnic, ki so Toplaču in vsem njegovim sporočale z raznih krajev mnogobrojne pozdrave in voščila, cenike, reklame in zastale račune prošlega leta, je bila tudi lična razglednica z naslovom gospice Anke Toplačeve v Logu, na zadnji strani pa besede: „V treh dneh pridem. Rafko.“

O prvem pogledu te nedolžne razglednice je hotelo Anki srce skočiti iz prsij, in vsa okolica je zaplesala „kolo“. Takoj je ostavila dolgočasno prebiranje voščil in šla po vsakdanjih, navadnih opravilih, a vse je opravljala tako nemirno, kot da bo sedaj, sedaj zletela brez potrebnih perutij v višave neskalsene sreče. Srce je hotelo kar brez nje sfrčati tje gori, pa mu je branil tesni korzet; zato je razbijalo znotraj kakor v bljuvajočem vulkanu . . . Uboga Anka!

„Kaj bo, kaj bo, moj Milček, ko nimam še vse svatbene oprave; nimam obleke, ne nakita. Veš, on bo hotel brž — takoj, seveda, takoj.“

„Sitno bo res; pa saj si vedela!“

„A, ha, vedela! Ti ne veš, kaj so ti moški.“

„To vem, da jim le težko človek verjame: mojemu Henriku jaz samo pičlo polovico tega, kar najslovesneje obeča.“

„Oh, jaz pa še — —.“ Umolknila je, ker jo je žalil spomin, da je ona verjela tudi

dobršno polovico onega, česar ji ni povedal. A sedaj?

Ne bi mnogo zgrešil, kdor bi tajil, da je bila Toplačeva hiša te tri dni razdeljena v dva nesovražna in vendar nasprotna si tabora, zakaj spoštovana družina jih je prebila pol v smehu in zbadljivosti, pol v milovanju in resnih skrbih. Vsi koti, peči, okna, stoli, klopi, naslonjači in sploh prostori, koder se je ustavljala Anka, so odmevali milo-resno, nestrpno čakajoči, neodločni: „Oh!“

Zadnji dan je imela hišna šivilja opravila čez glavo samo ž njo in njeno obleko, katero je merila in v kateri se je sukala pred zrcalom neštevilnokrat in mnogo neokretneje kakor deklica, ki se šele namerja učiti krojne mode.

Kaj so govorili o njej v štacuni, tega ni zvedela nikoli, zakaj tudi oče Toplač, sicer resna osebnost nad vse mere, se je nekoliko kratki molčé namuznil, ne sluteč niti desetine vsega, kar se je na ta račun godilo v hiši.

Mama je tudi pomagala v kuhinji. — „Čudno, da ga ne more pozabiti kakor je druge. Lep človek, to je res, a to še ni zadosti za dobrega zakonca.“

Prišel je slednjič oni željno zaželeni dan, in Rafko Kos je prišel; a Anka ga ni čakala na kolodvoru, kar so že dva dni prorokovali nepozvani zvedenci.

„Dokler me ni snubil, se ne spodobi; potem pa, o potem . . .“ in ostala je doma,

dasi je bila z dušo na kolodvoru mnogo pred prihodom vlaka. To so bili trenutki dolgi in neskončni, sama večnost.

In sprejela ga je na hišnem pragu ljubeznivo, proseče, pristržno kakor zaročenca, a on jo je pozdravil spodobno, zmerno in sladko kakor Toplačevo gospico Anko. Vsi navzoči so se spogledali, češ: „Saj smo vedeli, da ne bo drugače, Anka je Anka.“

A da bi bili vedeli, koliko črnila in solz se je prej potočilo med njima!

Anka je skoro okamenela. Žalostno je pogledala svojo dragoceno obleko, pa hkrati ni videla ničesar več skozi preobilne solze.

Torej tako! V glavi se ji je začelo jasni: Vse to je torej plačilo za preobilne bridkosti! Da, ni drugače! — Morda je pa le tako čuden? — O, da bi bil le res! Nalašč, seveda! — Resnica je! Nikoli ni bil drugačen. Anka, ti si sama pletla šibo, ki te sedaj tepe nemilo!

Take misli so ji bliskoma švigale pod umetno skodranimi lasmi, ko je negotovo stopala za njim in za drugimi v gostilno.

„Ali je torej moja igra izgubljena?“ si je zastavila vprašanje še prej, nego so se porazvrstili okoli mize. In domislivši se nedanjih časov, kako je bilo lepo, ko je prihajal njen Rafko v hišo, ko so si bili tako nekam svoji, si je zopet zaželela tistih in takih časov, ki pa naj bi vstrajali — vedno.

„Izgubljena ali ne izgubljena! Vstrajati moram ali — pasti. Za igračo, da bi se smel vsakdo svobodno šaliti z mojimi najsvetejšimi čustvi, ne maram in ne morem biti več. Torej naprej!“

Rafko je bil zopet prejšnji Rafko: vesel, vljuden, pristrčen, nekoliko celó pretiran, a vedno pozoren na Anko, ki je sedela zamaknjena poleg njega, čakajoča trenutka, ko mu je mogla očitati: „Zakaj si me pustil toliko časa v obupu in negotovosti, neusmiljenec?“

„Hm! To je še vse malo, kaj šele bo? Ljuba moja, ti se moraš privaditi. Ljubezen je potrpežljiva.“

Zdelo se ji je, da ga prav ne ume, toda očitati mu tega ni hotela tako brž, pa tudi

ni utegnila; zakaj mama Toplačka je le za kratek trenutek ostavila gosta, da bi mu čim bolje postregla, ker hudo bi se ji zameril vsakdo, ne samo sorodnik, ki bi se drznil reči, da ni bil pri Toplaču ljubeznivo, skrbno in dobro postrežen. In da bi Rafko nespoštljivo govoril svojim ljudem o sorodnikih v Logu, tega za pol sveta — ne!

Nekolikokrat si je obrisala oči s členkoma obeh kazalcev, pa se ji je zdelo, da ima Rafko več kot pol očesa za Anko.

Ko je še nekoliko časa premišljala njegovo vedenje, opazovala njegove poglede in poslušala sladke besede, bi mu kmalu verjela trdno kakor Anka, toda soprogove besede so ji še zvenele v spominu: „On je kakor Kos: samo kar slišimo je res, vse drugo laž.“

Pri skupni večerji se je vèdel v Toplačevi družini kakor domačin, ki vse ve, vse pozna in mu je tudi marsikaj dovoljeno, kar drugim ni. Največ zabave je s tem povzročil Milki, ki ga je opazovala še pazljujeve nego sicer ter primerjala svojemu Henriku v zeleno obrobljeni uniformi; in vedno jasnejša ji je bila resnica, da je njena sestra najbrž dobro izbirala; ona pa ni mnogo izbirala, vendar nekaj izbrala.

„Meni se zdi Rafko navzlic vsej razuzdanosti in odkritosti — pokrita jed. Zakaj te pa ni snubil, kakor si se nadejala“, ji je rekla brez ovinkov, ko sta izbirali na kašči najlepše hruške in najlepša jabolka za prigrizek po bogati večerji, kakršno zmore samo Toplačeva kuhinja in Toplačeva klet.

„Molči! Sedaj gre v Trst, mi je povedal; morda gre nakupovat opravo, veš.“

„Ali pa obiskat svojo bogato izvoljenko, če ne tudi povedat, da ji ne bo treba čakati pepelnice, ker bo prej njegova, kaj?“

„E, ne bodi no sitna; zase gre nakupovat potrebnih rečij, tako mislim, veš. Ko se bo vračal tod mimo, me pa zasnubi. Pripravljena moram biti in pa potrpežljiva; to mi je rekel in obljubil slovesno.“

„Če bo le tudi res.“

„Kaj pa bo kot res!“ A sama je govorila tako nesigurno, kakor da nič kaj trdno ne verjame.

Pozneje zvečer, ko so vinski duhovi Toplačeve kleti našli skrivna pota tudi pod skrbno počesane Rafkove lase, mu je Anka zaupno povedala vse pomisleke svoje mlajše sestre in se jim srčno smejala, ko jo je vprašal lahkotno: „Odkod pa Milček vse to ve? Ha, ha, ha, jo moram vprašati, če vé, kako se bo zvala moja izvoljenka?“

„A, ha, to vem pa še jaz, ha, ha!“

„Hm! Morda ve Milček bolje!“ S tem je bilo smeha konec, zakaj Anki se je zdelo, da bi on ne smel tako govoriti.

Zjutraj je hotel zgodaj odriniti, zato se je poslovil o primernem času, zahvalil za postrežbo z izbranimi besedami in še posebno pripil Anki, ki je obljubila naslednje jutro vstati, vzbuditi Lojzo, da mu skuha zajutrek, in še pristavil, a brez najmanjše zadrege, da bi tega skoro ne bilo treba.

Anka ni zatisnila očesa.

Začela je razvrščevati današnje dogodke v red po njih ceni in veljavi in čutila čimdalje bolj, kako malo je pri vsem tem vpoštrevana ona, ki je najteže pričakovala tega trenutka. Skoro da si je želela nazaj onih žalostnih časov, ko je vendar vsaj upala; sedaj je pa Rafko njenemu upu primešal strup dvoma, katerega jo lahko ozdravi sam on, da — le on, ko bi ne bil tako čuden.

Cuden je res, čuden. In to mu hoče očitati še pred odhodom. Da bi bil skoro dan!

Ključ v durih Lojzine sobe je zaškripal, budilka je prestrašila Anko, in v Kosovi spalnici je zasvetila luč. Ločitev se je bližala.

„Saj mi oprostiš, Ančica, da grem tudi nekoliko k sinji Adriji — pogledat spomine nekdanjega življenja — žive spomine. Ne morem drugače, dasi tudi tebe ne zabim nikdar. Zameriti se ne maram nikjer; zato živim izvrstno.“ Hvalil je še dalje svoje življenje, oprijemal se najraznovrstnejših predmetov, stiskal in gladil njeno ročico ter v dozdevni razburjenosti ni pustil, da bi mu odgovorila. Solze so ji tihoma lile po licih in zdrkavale na gorki šal pod obradkom. Trepotala je po vsem životu, več od neznosne negotovosti nego od mraza, ter mu slednjič

s šklepetajočimi zobmi segla v besedo: „Nehaj no, in govori kaj pametnega ... Zadnji trenutki, Rafko, mo—o—oj! — Kda—aj se vr—r—neš po—o—me?“

„Hm—m—m! Prav kmalu. Tudi pri vas se ne maram zameriti. Dobri ljudje, pametni, postrežljivi — do škode! — Pa zdrava ostani in se domisli kdaj lepih uric, ki sva jih skupno preživela na izprehodih v pogovorih in še milejši zabavi.“

„Nič drugega, Rafko? Oh! — — oh! — o—oh!“

„Ne spomnim se prav sedaj nič bolj zanimivega za naju oba.“

„Pa tebe naj zabim — Rafko—o—o pa za vselej? — o—o—uh!“

Nestrpen molk, katerega bi bila lahko umela Anka, je bil jasnejši od vsake odpovedi. — „Hm!“ se oglasi pozneje precej malomarno, — „tega nisem rekel.“

In odpravljal se je naglo, dasi sedaj Anka ni hotela izpustiti njegove roke. „Ne hodi, Rafko! — Ostani, ostani!“

„Ne morem!“ In urno se ji je iztrgal, zaletel s praga, kjer sta se poslavljal, na čakajoči voz, ki je takoj zdrčal z Rafkom, ker hlapec ni slišal Anke, ki je vpila, zaletevša se nekaj korakov za vozom.

„Neumno ženišče!“ je mrmral Rafko skozi zobe skoro preglasno, dočim je slonela glasno plakajoča Anka na oknu svoje sobe in gledala za vozom, gledala pozneje tudi za vlakom, dokler ji ni zadnji oblaček dima izginil izpred očí, in dokler ji ni zadnji sunek lokomotive zamrl v ušesih.

„O, ko bi le kmalu pisal! Da mu nisem rekla! O—o—oh! Uh!“

Tiste dni potem se je zimsko življenje pri Toplaču snovalo po navadnem tiru; le mlinar se je razbijaje led zaman oziral, ali prihaja Anka z običajnim priboljškom, o katerem se je nadejal, da se bo baš vsled Rafkovega pohoda moral nadaljevati neprikrajšan.

Anka je zopet samovala, si znamovala perilo s črkama A. K. — Anka Kosova, ter mislila na njega, ki se je šel solnčit k sinji Adriji.

Celo oče in mati sta se čudila, da se je tako naglo umirila in tako vstrajno. Toda v njenem srcu ni bilo miru.

Vsak dan je čakala pošte in se je tudi bala, zakaj sleherni vlak, ki ni še pripeljal njegovega lista, je pomnožil njene muke.

Štacunski fantje so se veselili ljubega miru, se veselili svatbe, o kateri so že na prste izračunali določeni dan, a še bolj so se veselili odhodnice, ko bodo s škafi vina zalivali prebito gorje. Veljava štacunske službe pri Toplaču bi s tem poskočila „in natura“ za nekaj petakov.

Ušteli so se in neusmiljeno urezali.

Anka je bila res mirna, ljubezniva in vredna milovanja, da so ji vsi privoščili srečen zakonski stan; toda neki delavci, ki so tudi radi okušali Toplačev teran, pa so si ga privoščili le ob sobotah, ko so šteli zaslužene dneve na železniški postaji, so pripovedovali, da se je Rafko nekega dne vračal na prejšnje mesto, a ž njim mlada ženska, katera mu — po vedenju sodeč — ni bila sestra.

„Tiho, le tiho! Prosim vas!“ je tožila Ankina mati — „da ne sliši ona gori — naša revica! Anka še obupa. Tiho, le tiho, prosim vas, ne pravite ji tega!“

Delavci so se spogledovali in se začudili „štefanu“, ki je za tem prijadral na mizo, dasi ga ni nihče ukazal. Pili so in molčali, ker se jim je dekle smililo, a doma so svojim vrstnikom le povedali to novico s pristavkom, da se ne sme nikomur praviti. S tem skrivnostnim pečatom se je Ankina nesreča v nekoliko dneh raztrosila po vsem Logu.

Anka ni zvedela ničesar, ker se ni ganila nikamor iz sobe. Tu je slonela nad svojim albumom in dnevnikom, njima tožila svoje gorje, njima na papir polagala svojo bolešč. Opazovala je njegovo sliko, pritiskala jo na ustnice, pozivala z najslajšimi imeni svojega Rafka ter negovala njegova malenkostna darila; prebirala je z največjim poželenjem njegove nekdanje liste ter čakala, silno težko čakala prvega glasú, odkar se je poslovil.

Z nikomur več ni občevala.

Vse prve pustne zabave so minule brez Toplačeve Anke, in nihče se ni spomnil šolske družbe, nihče ubožnih zavodov, gasilnega društva in enakih dobrodelnih naprav; niti nje, o kateri so trdili, da je te ljudomile posle opravljala iz gole sebičnosti, niso mnogo pogrešali. Tudi to se je sukalo v navadnem tiru: jeden več ali manj, čas gre vendar naprej.

Materi je bila predobro znana njena slabost; smilila se ji je, ko je ogledovala s črkama A. K. zaznamovano perilo, in strmela je nad prisiljenim mirom svoje nekdanj v veselju ali žalosti tako žive prvorojenke.

Celo nikdar ugnana Milka je često tožila, kako dolgočasna je Anka, ko nič ne govori, ji ničesar ne pomaga in le tiči v svoji celici kakor resnična nuna.

„A sedaj se več ne tožita, katera zna lepše varati stariše, kaj?“ popraša mati.

Milka je zardela in si mislila: jaz vas lahko še varam, a Anka vas nima s kom. Odgovorila pa je: „E, Anka, ki je tako čudna; jaz se bojim, da nam še ne zbolí.“

Oče je pristavil mimogredé: „Saj sem vama pravil, da iz tega ne more biti kaj prida.“

Neki večer je pa Toplačka naravnost potožila soprogu: „Naša Anka ne more pozabiti Kosa, kakor bi ji bilo narejeno. Dan za dnem hira, vene in umira. To ne kaže nič dobrega. Mislila sem že, kako bi ji pomagali, pa ne najdem primerne leka.“

„V štacuno naj gre pomagat prodajati; ne manjka se dela. Fantje imajo žuljave roke — ne od pohajanja.“

„Pa jo bodo dražili, kakor doslej, ko ni bilo miru, kadarkoli je bila slabe volje.“

„Daj ji delo drugod! To bo najboljšo zdravilo.“

„Pa bo brisala solze vsak hip pred mojimi očmi, kar omehča srce še meni, da bi zajokala ž njo; saj me poznaš, ne, Tomaž?“

Toplač je rajši slišal trditev, da on pozna svojo ženo, kakor če bi rekla, da pozna ona njega; vprašal je sočutno: „Kam pa torej?“

„Najhitreje — mislim — bi ji odleglo, če bi — kakor se reče — premenila zrak in šla za par tednov kam strani.“

„No, pa jo daj, kamor hočeš.“

„Najprimerneje k Betki na štajersko mejo. Ž njo sta se že od nekdaj najbolje spora-zumevali.“

„Treba poprej pisati... poslati živeža... Veš, zet je praktičen mož, ki rad stori do-broto, a še rajši sprejme povračilo.“

„To se lahko zgodi, saj nismo, hvala Bogu, baš tako na suhem.“

„Ti si mati! Ukreni, kakor veš in znaš. Nočem, da bi se Anka tako le ujedala.“

In mož je imel stvar za poravnano. Pustil je Anko, pustil pogovor, kakor je puščal saldirane stranice v svoji trgovski knjigi. Misli je o novih pridobitvah, če predela mlin, priredi javna kopališča in poveča žago za les na prihodno pomlad. Minula je namreč že svečnica, a mraz ni odjenjal niti za pol suknje. Toplačev mlinar je še vedno razbijal led, da je mogel mleti, in delal gospodarju stopinje po snegu, ko sta merila in prera-čunavala novo stavbišče.

Obiskala ju je neko popoldne, kakor prej že davno ne, v kožuh zavita Anka. Jože je pogledaval po strani, če je kaj prinesla, in skrbel v duhu, kam bi v gospodarjevi navzočnosti spravil običajni priboljšek. Pa Anka ni po-kazala ničesar, in mlinar je mislil: „Gotovo se boji tega-le starca. Da ga je moral hudir prinesiti baš ta čas!... Saj bi rada, vem, da bi rada naša gospica, Bog jo živi!“

Toda Anka ni prinesla ničesar. Prišla je samo povedat očetu, da se je premislila gledé poti k sestri; sedaj se ne brani več, prav rada pojde, prav rada in kmalu — tudi takoj zjutraj.

„Pa bi me bila lahko doma počakala, Anka“, reče oče mehko.

„Bila je pri meni sosedova Mimi in mi je nekaj zaupala; zato se mi prav mudi k sestri.“

„Zaupala? O sestri? Kaj takega?“

„Zveste kmalu, papa. Moram domov. Z Bogom, Jože! Z Bogom, papa!“

Tesneje se zavijaje v kožuh je drzala z ličnimi čevljički po škripajočem snegu proti domu po stezi, koder jo je nekoč spremljal on s postaje.

Stopajoči mimo mesta, kjer požirajo tla ponikujoči potok, so jo pozdravljali čudni glasovi: Bok! bok! — Bok! bok! izgublja-joče se vode pod ledom. Bok, bok!

„Oj, saj bi bilo menda tudi zame najbolje, ko bi tako-le izginila pod zemljo s to-le nado za vselej. Jedna revica manj na svetu, — sirota pohabljen in pozabljen, speljan na led po zanjkah onega, o katerem sem mislila, da je moj jedini, poslednji in res-nični prijatelj. Oj sedaj ga poznam, hinavca. Ni se hotel zameriti — bogati Tržačanki, pa jo je vzel za ženo in mene zavrzel. Jaz ne-srečnica sem — oh! okorela! — sem ne-okretna! — Zakaj sem se rodila, da toliko trpim?“

Bok! bok! — Bok, bok! — Bok, bok, bok! vabijo glasovi s seboj v pozabljenost...

Z vso silo se strese, zamahne z obema rokama, muf ji smukne z roke v sneg in oko se upre na kolodvor. Kakor poosebljena zmagovavka same sebe. stoji ponosno nad prepadom: „Ne! Videti hočem če je že do-vršil svoj izdajski načrt, ter mu pomešati račune. On mi je vzel vse; kaj, če ga opo-zorim, da sem ga jaz bolj vredna kot kakšna druga! Naprej, Anka; kaj bi se sra-movala!“

Zmagonosno je stopala proti domu. Na-vzlic najhujšemu mrazu ni čutila ostrih snežink, ki so se ji oprijemale nosa, lic, obrvij. Doma ni bilo treba posebnih priprav. Mudilo se je tako, da je šla še zvečer na postajo, kupila vozni listek Milki do sestre Betke, sebi do one postaje, kjer slušbuje Rafko Kos.

(Konec.)

sipalo kot junaka prve vrste z vsemi mogočimi slava-klici.

Baron se je pa klanjal tej množici in ponosno kot Cezar v triumfu izprevajal konja.

Vedel je, da je stavo zaigral, a kaj bo ta bagatela, petdeset šampanjk — katero pokrije Margitina dota, v primeri s slavo, katero si je pridobil in o kateri bo govorila jutri cela Reka! (Dalje.)

Najstarejša.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Konec.)

IV.

Jednakomerno dolgočasno suvaje je pihal vlak z Anko in Milko preko slovenske zemlje pobeljenih poljan proti vzhodu. Dolčas sta prav tako čutili deklici, vozeči se v drugem razredu, kjer se vozijo boljši stanovi, kakor ga čuti v umazanem kupeju tretjega razreda samujoči proletarec na lesenih klopeh, ki srepo zre predse ali pa ravnodušno prezira sopotnike ter prešteva groše, ostale mu pri plačevanju voznega listka ... Tudi suvanje železniških vozov čutijo sopotniki vseh razredov v bratovski vzajemnosti med seboj.

Toplačeva Milka, skrbno in toplo opravljena, bi bila rada zvedela, ali trese in suje tudi v prvem razredu, ki je večinoma prazen.

„Seveda, čim več se jih vozi, tem več trese“ se neumestno pošali nagajiv velikošolec.

Vsled te neslane šale se Milka užaljena ozre v sestro, ki je zadnji čas zamišljeno strmela skozi okno v daljavo.

„Ko bi se bilo treba peljati še pol ure, pa izstopim, tako mi je dosadno. Pa tebi, Anka?“

„Jaz bi se pa še najrajša peljala kar naprej, naprej, sama ne vem, doklej. Pri sestri bo tudi tebi dolgočasno, boš videla. Tisti otroški krik, ropotanje in šepetanje, jok in smeh, pa zopet vpitje in vedni nemir ni za vsake živce. Ti nisi slišala, pa ne veš. Človeku se mora glava zmešati, ko začneta najprej dvojčka, potem mlajši bratec za njima ubirati stopinje po sobi, a priteza jim še

sestrica v maminem naročju. Te zabave se naveličaš še prej, nego sem se je jaz.“

„Pokaj si tako silila sem-le?“

„E, pokaj? — Boš že videla.“

„Anka, ti si čudna, ne zameri! Jaz te ne umem, a drugi tudi ne. O, da bi bilo skoro konec vožnje. Sedaj še to! kaj z otroki — se že pobotam.“

Anka ni rekla ničesar.

Še nekaj sunkov, brlizgov, sopljenja strojevega, počasne vožnje, in kolodvor se je zasvetil in zvonček zapel: cin, cin, cin, uha-jajoči sopar je šumel, vršal, resk! fi - fi - fiii! in vlak je obstal.

„Tukaj, Anka!“

„Da, tukaj. Glej jo no, Betko! Tam le naju čaka, dasi je že pozno. Zares skrbna sestra! — Stopi, stopi, Milček, pa jo pozdravi!“

„Ali ti ne pojdeš?“

„O, pojdem, kaj pa, no!“

Zopet šumenje, vršenje kakor na semnju. Sprevodnikov glas, ki je kličal ime postaje v obeh deželnih jezikih, je kar zamrl v morju drugih glasov. Še precej potovalcev je hitelo s prtljago na kolodvorski peron, kjer so si pomagali s komolci skozi izhod, drugi, poznavajoči te neizogibne brezobzirnosti, so se pogovarjali poleg vlaka ali pa pozdravljali znance. Tudi Milka in Anka sta poljubili sestro na obe lici, vprašali druga za drugo z običajnim: kako je kaj? ter se polagoma zgnetli skozi vežo.

Ni se jim takoj posrečilo stlačiti se v dokaj obširnih plaščkih skozi neupogljive

komolce. Slednjič so bile vender na drugih vratih.

„Sem hotela naročiti voz, pa teh par korakov že pridemo“, se je opravičevala Betka. „Torej le za menoj, dekleti!“ — In njena nizka postava se je pomaknila za dobršen korak naprej po škripajočem snegu. Črna njena čepica je bila že kar nasajena samih blestečih se iglic, nabranih v ostri megli, fino oblikovano lice je pa deloma zakrival pajčolan. Ne meneča se dovolj za svoji spremeljevalki, pokaže z drobno črno orokavičeno desnico pred seboj slabo razsvetljeno visoko poslopje: „Glejta, tam-le v prvem nadstropju je naše gnezdo; pa saj to, Anka, že veš; Milček ni bil še nikoli pri nas, ha, ha! Danes ga postavimo na peč, ne Anka?“

„I, Betka, komu praviš to?“ jo pogleda Milka radovedno.

„Pa res! kako sem pozabljiva! Čakaj no, saj pojdemo skupaj! Ná roko! In ti, Anka! kje si? kje pa si? Anka, Anka — a — a!“

„Joj, joj, Milček! kje pa je Anka?“

„Jaz ne vem, res ne vem. Anka, Anka, Anka-a-a!“ Nekoliko ljudij se je za hip ustavilo in ob kolodvorski svetlobi ugibalo, kaj neki se je utegnilo zgoditi; toda mraz je bil preoster, da bi napasli svojo radovednost.

Betka in Milka sta še klicali in šli slednjič nazaj na kolodvor iskat in klicat sestro, ki se jima je bila iz gneče skrivaj izmuznila nazaj v prejšnji kupé.

„Ta otrok se nama je pa res izgubil; boš videla, Milka!“

No, „otrok“ je sedel zložno na prejšnjem mestu, ter vljudno odgovarjal onemu velikošolcu, ki je hotel vedeti zadnjo postajo, dokler bo še v družbi „ljubeznive“ tovarišice. Anko je ta ljubeznivost zanimala prav malo, motila prav nič. Nit pogovora se je jela trgati, Anka je pa jela nemo pogledovati svetilko nad seboj, nemo svoje sopotnike in nemo tudi skozi okno v gluho, mrzlo noč, ki ni slutila njenih težav, kakor jih niso prijazni sopotniki.

Snovala je načrt za načrtom in zopet podirala načrt za načrtom: ali naj ga vabi

z lepa in resno, ali z jokom in očitanjem. Ali je v tem ugibanju dospela do končne samodoločbe, ni mogoče trditi; zakaj prišedšega sprevoznika je vprašala, kdaj vozi tod mimo prvi vlak zopet nazaj.

„Zjutraj ob treh; to ne bo še kmalu“, je bil odgovor in „Mislim, da ne“, pristavek, ker vprašavka ni hotela prve usluge nagraditi drugače, kakor samo s „hvala lepa“.

Vsakomur to ni zadosti.

Velikošolec se je zabaval z drugimi in pripovedoval razne dunajske dijaške umetnosti; dostavil je tudi ponosno, kako namerja nalagati tovariše o nevarnostih današnje vožnje, pretiraval mraz, množico snega in čudne sopotnike.

Čas se je vlekel kakor slabo leto. Anka je vsak hip imela v rokah zlato žepno uro; čimdalje nestrpneje je pogledovala skozi okno.

Resk! Bum, bum! Vlak se ustavi. Sprevoznik zakliče ime postaje samo v jednom deželnem jeziku, ki je votlo donel po praznem kolodvoru. In Anka ogrne svoj šal, pobere muf, popravi rokavice ter izgine iz kupeja v svetlo ledeno meglo, neusmiljeno režočo ušesa in lice.

Vlak vzdihne, zasopiha, brlizg, topot lokomotive, uradni: fertig! in polagoma odleze naprej, na zeleno — sedaj pobeljeno — Štajersko.

Tudi Anki je velelo srce naprej.

Na peronu oddá listek in tiho vpraša, je-li res imel sedaj službo gospod Rafko Kos?

„Imel, resnično; pa je že doma pri svojih“, je odgovoril vratar v spakedrani nemščini. Anko ni zanimala pokvarjena govorica; hitela je:

„I, pri kom, za Boga?“

„I, pri ženki in njenem mlajšem bratcu... E, hej! Veseli ljudje... hi, hi!“

„Joj, joj! Re-e-es? — Moj Bog! — Oh! Peljite me no k njemu, prosim!“

„Vas? kdo pa ste vi, oprostite!“

„Jaz sem njegova...“ Deklici je zastal jezik.

„A, ha! Njegova ste, njegova... hi, hi! Vem! Takih se je oglasilo zadnje čase že

več —, pa lepih, brdkih, hi, hi! a nikogar ne pusté gori.“

„Mene bodo že pustili. Prosim, peljite me, pokažite, samo pokažite, prosim.“

„Ne smem, gospica mala, ne smem. Zapretel mi je, da me zapodí iz službe, če...“

„Če vas prav lepo prosim, storite no! Ne bode te zastonj! Čuj te vratar — gospod vratar!“

„Gospica, pametni bodite! Tega ne smem in ne morem; jutri bi bil na cesti z ženo in devetimi otroki; pomislite!“

„Vam bo Bog pomagal, gospod. Prosim, no!“ — Dobro natlačeno novčarko mu je kar odprto molela pod nos.

„Le sitnosti ne, gospica! Jaz sem dober človek, dober kakor beli kruh, pa —“

„Pa mi vsaj pokažite, potem že najdem.“

„M - m - m! Saj pravim“ — je govoril vratar, stezaje roko po ponujenem srebru in se obračal naravnost k razsvetljenim stopnjicam: „M - m - m! Ne bo prav, vam povem“, reče za odhajajočo Anko, ki je z mufom otirala debele solze iz očíj. Lahno je stopala v prvo nadstropje.

„Škoda! M - m - m!“ je zopet mrmral vratar zadovoljno ogledovaje nepričakovani dar pri bližnji svetilnici: „Dobro plačano, — zastonj. Sedaj že vsi spé. On itak ne utegne. Oglasila bi se rajša tukajle v restavraciji.“

A bilo je prepozno.

Anka se je samosvestno pomikala navzgor. Kdor bi bil videl to vznemirjeno, od mraza in razburjenosti zažarelo lice, bi bil mislil, da se mlada dama vrača od toplega čaja med nagajivimi prijatelji in prijateljicami na gorko posteljo. In ta postava v toplem plaščku s predrzno naprej pomaknjeno čepico, ta mrzlično hlastna hoja ne kaže prav nič nekdanj okorele Anke; to je postava in hoja samosvestne mlade dame, zavedajoče se svoje dovršenosti.

„Kam pa gredó? Naj ne zamerijo“, — vpraša v zadregi nasproti ji došli postajni postrešček.

„K tistemu Kosu bi rada, h gospodu Kosu, ki je sedaj-le opravljal službo na mestu postajnega načelnika.“

„Že spé, če mi verjamejo ali ne. Sedaj-le so zaklenili za meno.“

„Katera vrata, prosim?“

„Prva na levo.“

„Hvala lepa!“

„Pa ne bodo doklicali, tako jim povem. Spé v drugi sobi skozi kuhinjo.“

„Poskusiti hočem!“ V mislih je pa še predstavila: „tudi če razbijem vrata...“ Male nožice so prav trdo stopale po mehki preprogi, in kretanje rok ter odločno, markantno obračanje telesa je pričalo, da je notranji krmar Toplačeve Anke silno samosvesten. Zapuščali so jo vsi dobri duhovi. Kakor orel išče svojo žrtev s srepim in poželjivim pogledom, tako se je tudi Anka ozirala, kje so prva vrata na levo.

Najprej glasno potrka... zopet potrka glasneje, potem z vso močjo. Nič. Začne na tihem ihteti, pozneje glasno jokati in pozivati: „Rafko, Rafko, moj Rafko! Odpri, odpri!“ A Rafka ni bilo.

Potem se začne ponavljati isti vspeled, samo da se je javljalo silno trkanje, jok, ihtenje in klicanje hkrati. Lotila se je tudi lomiti kljuko v durih... Tedaj se ključ obrne znotraj, duri se nagloma odpró, Anko objame nenadejana svetloba, da se umakne nekaj korakov, na pragu pa ugleda njega — Rafka v nočni suknji s svečo v roki.

„Kdo je? Saprment, kaj?“ — Anka je zaječala in pritisnila muf na oči.

„Kdo je? vprašam, sapra...“ zarjove, da je votlo odmevalo doli v vežo in na peron kakor iz soda. Ne dobivši odgovora posveti bliže — Anki prav pred oči — ostrmi, obrvi se mu naježé, ošiljena brada stopi naprej kakor v brambo, in skozi zobe siknejo besede: „Ali te sam satan nosi za meno? Nisi še spoznala, da te nisem maral? Bog ti daj pamet!“

Zaloputnil je duri, zvonček v veži je pa zapel: cin, cin, cin, cin, kmalu je bil tudi vratar pri prvih vratih na levo.

Zavedal se je svoje službe in daru v žepu ter po tem uravnaval vse početje: „Ali nisem rekel, gospica, da sem dober kakor bel kruh, ki se jé, a tudi hud kakor hudič, ki v službi

— ne, v sili — muhe žre? Tako-le: prosim, oprostite ali pa zamerite, tako-le pred mano doli!... Gospod namestnik hočejo mir, in vsakdo ima rad mir po noči. Zato: naprej!“

Šla je molčé pred njim po stopnicah, toda ne več ona skoro sloka postava; bila je potrta, sključena; stopinje so ji zastajale, kolena se šibila, a solz, solz, ni bilo več...

„Tukaj, prosim, v restavracijo! — Je še odprto. — Ali pa, kamor hočete.“

„Da! kamor hočem jaz, ker vi ste presurovi, — pravi učenec onega tam gori. Vas je naučil tisti Kos...“

„Kaj, kako-o-o?“ Zaloputnil je za njo duri, da je votlo odmevalo po vsem poslopju.

Anka se ozre v zaprta vrata, v temna okna za seboj, na levo in desno; povsod tema, mraz, grozna tiho.

„Toraj do tukaj-le sem dospela?“ Roki je neobčutno stiskala v muf, neobčutno stopala naprej ter se opotekala po razmetanem snegu brez smotra v črni noči. Mraz ji je rezal lici, prodiral plašč in muf, a v razburjenosti ga ni čutila. Le naprej, naprej!

Neprodorna megla je zakrivala zvezde, oko je zastonj iskalo poti s kolodvora. Anka se je vrnila nazaj k poslopju ter iskala razsvitljenih oken, za katerimi se skriva on... Nekolikokrat je pobirala s slabo razvožene poti h kolodvoru muf in samo sebe z zmrzlega snega. Pobila si je čelo, nasek... razpraskala rokavice in brisala nekaj vlažnega, mokrega z brade, z ustnic...

Ustavila se je na zadnjem koncu postaje in upirala motno oko v okna prvega nadstropja. Tam je za težkimi zavesami brlela slabotna lučica... „Da, tam-le mora biti! Tam se veseli z mlado ženko on, ki je mene pozabil, prevaril... neusmiljeni — prokleti Rafko! Da bi te — — Nič! To je greh! Morda sem bila tudi sama prelahkoverna.“ — Varno se je pomikala ob vrsti starih železniških voz, naslanjaje se na odmetani sneg in oziraje se v medlo razsvetljena okna.

Ura je s tankim, čistim glasom odbila polnoči.

„Joj, še tri ure do vlaka, tri ure do — —. Sramotó mu hočem napraviti. Moje življenje

je itak zaigrano, moje telo pohabljenost... Jeden trenutek — pa vsega konec. Bog mi odpusti! — Brrr!...“

Mraz jo je tresel, in zobje so ji glasno šklepetali.

Počasi se je prestopala in premišljala svoje življenje, a vroče solze so ji kapale na muf in zmrzovale na posameznih kosmičih... Življenje polno muk. Ko se je zavedala, da je drugačna kakor njene tovarišice in povešala kodravo glavico, so jo tolažili: Tudi ti še ozdraviš — moraš ozdraviti, saj si naša. Vsi zdravniki pravijo, da ozdraviš. — Anka tedaj še ni mislila, da je to tako zlo.

Začela je hoditi v šolo. Marljivo in nardarjeno dekletce so imeli povsod radi in poleg tega zmajevali z glavami, češ: škoda! talent ima, talent, a to neokretno telo! — Začela je sama popraševati roditelja, kdaj porečejo tisti bradati doktorji s steklom na nosu, da je zdrava, popolnoma zdrava kakor druge. Oče in mati sta ji odgovarjala: „Kmalu, kmalu“, včasih sta pa tudi molčala...

Z vrstnicami se je pripravljala za prvo obhajilo srčno se veseleča srečnega dogodka. Toda šivilja jo je užalila z brezobzirno opazko: Še nikdar nisem tako težko prikrajala bele obleke kakor ti — le Anki; ima tako čuden život!“ Le iztežka so jo pomirili.

V mestnih in samostanskih šolah so součenke le skrivaj skomizgale z ramami in kimali z glavicami, jo na skrivaj milovale ter oponašale. In tudi to jo je bolelo.

Pozneje je bila Toplačeva okorela Anka, naj so jo ljudje hvalili ali grajali. Druge so se možile, a nje ni maral nihče. Milovali so jo, češ: kdaj bo kaj? Ona se je bala reči: nikoli... Torej: konec bodi danes, nesrečni konec nesrečnega življenja — pod vlakom. — A prišla ji je tudi druga misel: „Čemu neki? Zaradi njega? Ali ni nespametno? Ali ne bi še lahko živela? Ako ne kakor druge — omožene, pa sama zase, kakor jih je mnogo, čeprav so lepe in zdrave! Zakaj hoče imeti moža za vsako ceno?“ In oglašala se ji je vest. Rekla ji je, da ne ravna prav, da je nespametna, na krivi poti... Bilo ji je nekam ložje pri srcu; žalost je odnehavala,

mraz ji tudi ni bilo več; prijetna gorkota se je jela širiti po žilah in udi. Zdelo se ji je, da jo je objelo neko sladko mrtvilo kakor zaželeni spanec... Na pol sloneča je slednjič lahno naslonila tudi glavico v sneg. To ji je dobro delo. — —

Kmalu je sanjala lepe sanje kakor še nikdar v svojem življenju. Bila je v razsvetljeni sobi, kjer je bilo toplo in polno vonjave.

Oče, mati in sestra so bili tu, in ona je bila zdrava in slonela ob svojem ženinu — Rafku...

Ropotanje in suvanje vlaka, drvenje ljudi sem in tje, klici, piski, puhanje, din-din-din! Vlak zopet napne svoje sile in odide. Luči izginejo, ljudje hité na gorko ali pa stiskajo v žepu krčevito novčič za — alkohol, ki ogreje v taki sili baje dušo in telo... Kdo bi si ne privoščil zjutraj na vse zgodaj nekaj takega „življenja“ osobito po prestani tako težavni službi, kakor jo je imel prošlo noč vratar na postaji? Ta je namreč pil notranjo in vnanjo gorkoto danes v polnih požirkih.

Klici: „Vratar, vratar!“ so ga tako zmedli, da je tudi sam pomagal klicati: „Vratar, vratar!“ Potem pa: „Načelnik, načelnik!“

Kaj se je zgodilo? — Dva moža sta prisla v čakalnico drugega razreda črno-oblečeno žensko — blede, trdo, sključeno in skrbno zavito. — „Je že zopet kaka pijanka!“ zarentači sam Rafko Kos, krepko zakolne in zavpije: „Pa v drugi razred sta mi jo vlekla!“

„Se je — se je, prosim, gospod načelnik, tudi pripeljala včeraj v drugem razredu.“

„Vi veste?“

„Saj jo — po-poznam; prosim, gospod načelnik. Morda jo tudi oni po-poznajo. Naj jo pogledajo tu-le notri. Ni mrtva, naj mi verjamejo“, je trdil vratar.

„Prokleta pijandura pijana! Odlazi mi s poti!“

Vratar se je boječe umaknil zapovedujočemu Rafku, ki je planil v čakalnico. — Toplota je pogubno vplivala na nesrečno Anko.

Rafko jo je pogledal in odskočil kakor vrag izpred cerkve. Ona odpre oči, se na-

smehne pomilovalno in izpregovori: „Sem vedela, da si tukaj! Ostani, ostani še pri meni! Oh, oh!...“

Rafko je zbežal in medpotoma naznanil vratarju, da je odslovljen zastran nepazljivosti. Vratar, vaje takih priboljškov, se je bal ugovarjati, češ: molči, sicer bo res, kar pravi!

Stopaje mimo odprte čakalnice drugega razreda, kjer je na usnjati zofi drhtela in pojemala Toplačeva Anka, se še ozrl ni, misleč: Tega nam je bilo res treba! Zakaj me ni slušala. O, ti nora mladost!... Ha, ha! Sedaj je šel sitnež, ta-le tu notri pa tudi ne uide... Kaj ko bi ga še jedno „šilo“?

— — Dva dni pozneje se je vila na kolodvor v Logu dolga vrsta belo oblečenih deklic z venci na glavi, s svečami v rokah in širokim črnim pasom preko prsij. Veliko črno oblečene gospode je čakalo prihoda popoldanskega vlaka.

Poleg Toplačeve družine so stali tudi štacunski pomočniki resnih obrazov, pred njimi duhovnik v cerkveni opravi; preprosto ljudstvo se je pa trlo, koder je moglo, dasi je bil delavnik in mrzlo vreme.

Kar prisopiha lokomotiva in obstane. Načelnik pokliče Toplača in še druga dva gospoda nekaj podpisat. Potem znesejo z vlaka mnogo pogrebnih vencev z najrazličnejšimi napisi. Za venci se pridružita množici še oba Toplačeva zeta in obe hčerki, objokani, v črni obleki.

Duhovnik pristopi bliže, ko potegneje iz nekega voza belo pobarvano in ob robeih pozlačeno krsto, in začne pogrebne molitve, a navzoči sorodniki so kmalu prevpili njegov glas, prevpili drug drugega, prevpili sami sebe: „Anka, moja Anka!...“ Mamo Toplačko so morali siloma odstraniti s krste. Toplač je na tihem brisal solze, brisali so jih pa tudi njegovi trgovski pomočniki, s krajcem klobukovim jih je otiral njegov mlinar in zatrjeval samemu sebi: Sedaj je pa res vsega konec! Krsto so dvignili štirje mladeniči na ramena, in dolgi spreved se je pomikal k cerkvi v Log, kjer je že čakala

zrahljana postelja — nekdaž toli živahno
Toplačevo Anko.

„Z Bogom, gospica! Z Bogom pa tudi še
kaj drugega! Sedaj se bomo pa res pokori-
rili!“ je tarnal Jože ubiraje pot naravnost
v mlin. — „Sedaj bo trgovskega pomočnika
služba res petak več vredna pri Toplaču“,
je ugibal prvi trgovski pomočnik, a poslo-
vodja ga zavrne: „ker bo tudi več dolgega
časa, kaj?“

Sploh so ljudje in sorodniki sodili: Za-
služila je milejšo usodo. Bog ji daj dobro!
Bila je usmiljena, blaga deklica.

„Pa najstarejša!“ je tešil Toplač sebe in
druge.

* * *

Na sedmini zbranim sorodnikom je stregla
Milka in popravlja črno kito z rame na
hrbet preračunala, da bo leto osorej njen
financarček baš toliko napredoval, da jo
lahko poroči — seveda samo njo... Kar
zavpijejo gostje: Brzjavka, brzjavka! —
„Od Rafka! — Nesramnež! — Grdina! —
Čakajte, no!“ je mislil njegov sorodnik. —
„Brzjavno me pozivlja, naj se vernem ne-
mudoma domov, ker mu je ušla soproga...“

„A, a, a! — O, o, o!“ so se čudili
gostje, a nikomur se ni zdelo vredno reči:
Prav je!

Pri uljnaku.

(Zložil F. S. Finžgar.)

XIII. Poldné.

Poldné!

Navpik se vlijajo praméni,
praméni solnca preognjeni;
nasiča težki vzduh
moreč sopuh.
Svedrá se od vročine travca,
pod solncem vene cvetki glavca;
zaril se hrost je v cvetni tulec,
na listu dremlje tih metuljec.
Le neumorna in vesela
pri delu je čebela;
in z njo brzeča, pridna mravlja
za zimo hrane si napravlja.

Poldné.

Odbije ura, zvon zapoje,
odpre se zemlja: temne roje

Poldné!

Nad mano lipa prorokuje bajno,
umel sem nje prerokbo tajno:
Lahkó kedaj trpinom vam bo v jami,
težko pa bogatinom bo nad vami!

na dan iz sebe sipa. —

Zazrè jih tiha lipa:
pod sabo zre težake,
mladih, a bledih lic možake;
pod sabo zre rudarje,
osrčja zemlje gospodarje.

Poldné!

Odkrit za možem hodi mož,
na licih znati ni življenja rož.
A vendar ni to lice mrklo,
hudobno ni očesa zrklo.
Molitev moli trudna četa,
nebesa slušajo jih sveta;
po delu mir v srce jim lijejo,
plačila vence vijejo.